

קובץ

יום תרועה

על

יום טוב של ראש השנה

בו יבואו ביאורים יקרים, ליקוטים מזהירים,

ורעיונות מאירים,

שאובים מבאר מים חיים של תורת

כ"ק מרנן רבותינו הגאונים הקדושים זי"ע

מאיזביצא-ראדזין

בנושאי חג ראש השנה, שגב רוממות היום, עניין תקיעת שופר, ענייני

מלכויות וזיכרונות ושופרות, ועוד

ונלוו אליהם מנהגי מרנן רבותינו זללה"ה לראש השנה, זיכרונות

מחצרות כ"ק מרנן רבותינו זי"ע, מכתבי קודש, ומעשה רב

נערך ויוצא לאור במהדורה מורחבת בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק, בפרוס שנת תשפ"ו לפ"ק

תוכן הענינים

- 3..... במקום הקדמה.
- 4..... מעשה רב.
- 5..... שיחת קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל"ה לראש השנה.
- 6..... דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א על ראש השנה ועשרת ימי תשובה.
- לקט אמרות קודש מספרי רבותינו הקדושים זי"ע על חג ראש השנה**
- 10..... שגב מעלת יום ראש השנה.
- 13..... אכילת 'סימנים' בראש השנה.
- 14..... נוסח תפילות ראש השנה.
- 19..... קריאת התורה של ראש השנה.
- 20..... פרשת העקידה.
- 21..... ענייני תקיעת שופר.
- 27..... 'מלכיות'.
- 30..... 'זיכרונות'.
- 32..... 'שופרות'.
- 33..... מי תיקן נוסח ובכך, ונוסח מלכיות וזכרונות ושופרות? דברי מרן או"ח זללה"ה בנידון.
- 34..... מנהגי כ"ק רבותינו זללה"ה בראש השנה.
- 36..... זיכרונות ימי ראש השנה במחיצת רבנו הקדוש אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל.
- 40..... מכתב קודש של כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל"ה לאג"ש לקראת ר"ה.
- 42..... מכתבי ברכת השנים מכ"ק מרנן האדמו"רים זצ"ל אל כ"ק מרן מוהרא"י זללה"ה.
- 44..... 'מעשה רב' לראש השנה.

נערך ויוצא לאור בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא-ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

©

כל הזכויות שמורות

במקום הקדמה

ושוב הננו עומדים בפתחו של יום 'ראש השנה' שהינו יום המלכת הקב"ה על העולם כמאמר 'אמרו לפני מלכות, כדי שתמליכוני עליכם!'

ביום איום וקדוש זה, ממליכים אנו בכל ליבנו את מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמאמר איתן אדוננו מרן בעל 'אורחות חיים' זי"ע מראדזין על הכתוב 'כי לה' המלוכה ומושל בגוים' הנאמר מפינו בסדר מלכויות שבראש השנה, שאצל ישראל נקרא הקב"ה 'מלך' לפי שממליכים הם את השם יתברך עליהם ברצון ליבם, ואלו כלפי הגויים נקרא הקב"ה 'מושל' לפי שאינם ממליכים אותו בעצמם אלא שהוא מושל עליהם בעל כורחם. ואכן 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ! וכמאמר 'אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם!'

כעבור השנה בס"ד, הננו משתחוים ומודים לפני השם יתברך על שנת חיים נוספת שזיכנו בה, על לימוד התורה ושמירת המצוות שזכינו לקיים כמניין שס"ד ימים בשנה, על מזון וצידה שהשביע לנפשנו כי חסדו גבר עלינו, ועל שמחות שזכינו בהן ב"ה.

בשנה זאת זכינו במישור הכללי לניסים ונפלאות גלויים, שכמותם לא זכינו כמעט מאז ניסי 'ציאת מצרים בעת שנהיינו לעם, בפרט במכות אש שהומטרו על ארץ פרס הרשעה הזוממת להשמיד להרוג ולאבד אותנו חלילה, בעוד שמלכות אמריקה הגדולה מצטרפת באופן גלוי למכות אלה בכוחם העצום ורב, ויהי לנו. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו!

אמנם עדיין זקוקים הננו לניסים גדולים, כאשר משבע חזיתות נלחמים בנו עמי ערב ועל עמך יערימו סוד, גם בני אדום בארצות אירופה אינן טומנות ידיהן בצלחת ומקיימות 'הלכה בידוע' בהידור גדול, ובכל ארצות העולם מתגברת לה רדיפת היהודים, ה' ירחם.

בשנה האחרונה נפתחה כנגדנו חזית פנימית מצד בני ערב רב שבקרבו ישראל, המצרים את צעדי לומדי התורה יושבי ארץ הקודש, ומשליכים תלמידי ישיבות בבית האסורים כגנבים ופושעים ל"ע, ובאמת מי שלא טעם טעמה של תורה ולא התחנך על ברכיה, מניין ידע? אבל אנו זרע עבדיך יודעים כי הם חיינו ואורך ימינו, וזכות התורה מגינה על יושבי ארץ הקודש שבלעדיה אין לנו זכות קיום כמאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה וגו'.

תשובה אחת יש לסכנות מבית ומחוץ וכן לכל הגזירות מבית היוצר של אנשי ערב רב הללו, כמאמר הכתוב "אם תחנה עלי מחנה לא יירא ליבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח!" 'אם תחנה עלי מחנה' זה מחנה ערב רב הנקהל על נפשנו, שהוא מבקש להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך ח"ו, ואלו 'אם תקום עלי מלחמה' אלה אויבי ישראל מקרב אומות העולם האומרים 'לכו ונכחידם מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד!' חלילה. התשובה לכולם הינה 'בזאת אני בוטח!' במה?? במאמר הכתוב שאחריו 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה'! זוהי תשובתנו האמיתית לכל אלה, וערובה הבטוחה והנאמנה לקיומנו.

באחרית השנה הננו מאחלים לכל אנ"ש ואוהדינו ושוחרי תורת ואמרות רבותינו זי"ע, ולכל בית ישראל, כתיבה וחתימה טובה! בני חיי ומזוני רוויחי וישועה לכלל ולפרט. שנה שתקוים בנו בקשת 'ותמלוך אתה הוא ה' אלהינו לבדך על כל מעשיך!' אמן ואמן.

ב"ה, ערב ראש השנה תשפ"ו, מערכת "תפארת ראדזין"

מעשה רב

סיפר הגה"צ רבי יצחק וינשטיין זצ"ל אב"ד וישניובה במהלך כינוס חינוכי, זיכרון מביקורו בעיר וורשה אצל מרן אדמו"ר הקדוש בעל "תפארת יוסף" זי"ע, ואלה דבריו:

"כדאי למסור מה שסיפר לנו כ"ק האדמו"ר מראדזין זצ"ל, כאשר ביקרנו אותו בוורשה בשנת תרפ"ב, (אנוכי ועוד שני רבנים, אשר האחד נמצא כאן בארץ ישראל). וזהו גופא דעובדה:

"אצל כ"ק אבי האדמו"ר זצ"ל (=מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל), היה נוהג בקביעות לבקר עורך דין יהודי 'שלא נמנה על החסידים' בלשון המעטה, במהלך הימים הנוראים.

וכאשר שאלוהו: "מה הנך רואה לבקר תמיד אצל אדמו"ר, ובימים הללו דווקא"?

השיב הלה: "זהו מכוח השפעת ה"מלמד" שאצלו למדתי תורה נביאים וכתובים, זה נשאר אצלי חרוט על לוח לבי עד עולם".

שאלוהו שוב: "מי היה המלמד שלך, ואיך היה שמו?" "פלוני בן פלוני", חזר והשיב.

במקרה, הכיר האדמו"ר אותו "מלמד" שלא היה בר אוריין גדול. שאלו האדמו"ר:

"שמא תוכל לחזור לי על איזה "פשט"ל" או דבר תורה אשר שמעת מפי אותו "מלמד"??

השיב הלה וכה היו דבריו:

"רבי, לא ב'פשט'ל תליה מילתא! מה שהנני זוכר מאותו "מלמד" הוא זאת: תמיד, בעת שהיה מלמד אותנו פסוק שהיה טעון במשמעות רגשית, היה ה"מלמד" מזיל דמעות ובוכה, ודבר זה השפיע על כולם".

"פעם אחת, היה זה לפני "ימים הנוראים", פתחנו אנו התלמידים ספר "ישעיה" לפי הוראתו, ואז התחיל המלמד להגיד בפנינו את דברי הנביא "קרא בגרון אל־תִּשְׁחֶךְ, כְּשׁוֹפֵר הָרֶם קוֹלְךָ". והיה הרבי שלנו גועה בבכי, וכולנו בכינו יחד עמו כרבע שעה! סגרנו את הספרים והלכנו הביתה, ועד היום אינני יכול לשכוח זאת! זהו אשר דוחף אותי לבוא הנה לקראת "ימים הנוראים": אותם "זיכרונות" נרגשים שנשארו חבויים עמי מימי ילדותי אצל "מלמד" זה, שאמנם בר אוריין לא היה, אבל ההתרגשות שעורר בדבריו אי אפשר לי לשכוח כל ימי חיי".

כל זה, סיפר הרבי הקדוש בעל "תפארת יוסף" באוזני הרבנים שביקרוהו במעון קדשו לרגל עניין חינוכי וציבורי נחוץ, בכדי להדגיש בפניהם עד כמה גדולה החשיבות של חינוך צעירי הצאן ותינוקות של בית רבן על ידי מורים ומלמדים יראי השם, שמלמדים תורה מתוך יראת שמים טהורה, אשר גם כי יזקין לא יסור מליבו של הנער כל הימים.

(=נדפס ב"הנאמן", ביטאון התאחדות חניכי הישיבות, גיליון ד', תמוז תש"ה. מתוך דברים שנישאו בידי גדולי הרבנים במהלך כנס חינוכי שהתקיים באותם הימים בעיר תל אביב, א"י)

שיחת קודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זללה"ה

בעשרת ימי תשובה נהוג לומר מזמור ק"ל שבספר תהלים, ובו נאמר: "שיר המעלות, ממעמקים קראתיך ה'. אֲדַנִּי, שְׁמָעָה בְּקוֹלִי, תִּהְיֶינָה אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי!"¹

מהו לשון "תִּהְיֶינָה אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת" שבכתוב?

ויש לומר:

בעשרת ימי תשובה, קרוב אלינו הקב"ה יותר מאשר בכל ימות השנה, כדרשת חז"ל על הכתוב² "דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב" – "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים"³!

בביאור העניין יש לומר, שבימים אלו מתעוררים ישראל לתשובה מקרב נקודה הפנימית שבלבם, והם קוראים אל השם יתברך ממעמקי הלב. והרי עומק ליבו של יהודי הינו זך ונקי, וקרוב תמיד אל ה'! כתוצאה מכך, נמצא השם יתברך קרוב אלינו בימים אלה יותר מבכל שאר ימות השנה.

וזוהו שאנו מבקשים מאת השי"ת בימים קדושים אלה:

"שיר המעלות, ממעמקים קראתיך ה'!"⁴ ואנו ממשיכים: "אֲדַנִּי, שְׁמָעָה בְּקוֹלִי, תִּהְיֶינָה אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי!" מהו לשון "אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת"? אלא 'האזנה' הינה הקשבה מקרוב, בניגוד ל'שמיעה' שהיא מרחוק, כפי שאמרו חז"ל בנוגע למשה רבנו ע"ה שאמר "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם.. וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ"⁴, כי כלפי 'שמים' דיבר משה רבנו בלשון 'הָאֲזִינוּ' ואלו כלפי 'ארץ' נקט בלשון 'וְתִשְׁמַע', לפי שמה קרוב היה לשמים ורחוק לעומת זאת מארץ וארציות, הלכך אל השמים הקרובים פונה הכתוב בלשון 'הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם', ולאֶרֶץ הרחוקה הריהו מדבר בלשון 'וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ'⁵.

והיות שבימים קדושים האלה מגיעות בקשותינו "ממעמקים" היינו מתוך מעמקי הלב שלנו, ובמעמקי ליבו קרוב היהודי לבוראו, הלכך הננו מדגישים בזאת לשון "תִּהְיֶינָה אֲזִנֶיךָ קְשׁוּבוֹת" באופן של האזנה מקרוב, כאמור.

¹ תהלים קל, א-ב.

² ישעיה נה, ו.

³ ראש השנה יח, א.

⁴ דברים לב, א.

⁵ מדרש תנחומא בפרשת האזינו: "משה אמר 'האזינו השמים' וישעיהו אמר 'שמעו שמים והאזינו ארץ', אמר רבי עקיבא, מלמד כיוון שאמר משה את התורה בשמים היה, והיה מדבר עם השמים כאדם שמדבר עם חברו.."

עוד יש לפרש בלשון "ממעמקים קראתיך ה'" – שהפירוש הוא כי "עומק" שבתוכנו מבקש ומתחנן עבורנו אל השם יתברך.

וזהו גם כן פירוש הכתוב "קרוב ה' לכל-קראיו, לכל אשר יקראהו באמת".⁶ היינו "אמת" שבקרבתנו היא זועקת וקוראת אל השם, ומעוררת בקרב כל איש ישראל הרהורי תשובה אמיתיים, בעת שהקב"ה הינו קרוב אלינו באופן מפורש יותר מבשאר זמני השנה.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

א. "ה' שמעה בקולי..."

מנהג ישראל ב"עשרת ימי תשובה" החל מראש השנה ועד ליום הכפורים, לקרוא בסדר התפילה המזמור "שיר המעלות, ממעמקים קראתיך ה'".

והנה במזמור זה אנו אומרים: "ה' שמעה בקולי, תהיינה אזניך קשבות לקול תחנוני!"

ויש לשאול, מדוע אומר הכתוב "שמעה בקולי", הרי נכון יותר שיאמר "שמעה קולי" מבלי אות ב', כדרך שהננו אומרים בתפילת שמונה עשרה: "שמע קולנו"⁷?

ואפשר להסביר הדבר כך:

"קול" של אדם הינו מבטא את החלק הפנימי שבאדם. בפנימיותו של אדם, מסתרות להן כידוע תשוקות ורצונות מסוגים שונים. בלב קיימות כמין תחושות נסתרות, שאף האדם בעצמו פעמים אינו מודע אליהן. אלה הן תחושות השוכנות עמוק בלב האדם, ורק לעיתים רחוקות הן מפלסות דרך ופורצות החוצה.

כל זה נכון לגבי יציר בשר ודם. אולם כלפי השם יתברך להבדיל, הכול גלוי וידוע לפנינו עד השורש הנעלם ביותר כמאמר "אתה יודע רזי עולם.. אתה חופש כל חדריבטן.. ואין נסתר מנגד עיניך!" השם יתברך הינו יודע מחשבות, ואפילו מחשבות שאדם בעצמו אינו מודע לקיומן, לפנינו הכול גלוי וידוע. הלכך יש ביכולתו של השם יתברך למצוא במעמקי לב האדם נימת 'תשובה' דקה מן הדקה, כזאת שאינה מורגשת אפילו אצל האדם בעצמו.

⁶ תהלים קמה, יח.

⁷ וראו ספר 'לבוש' בסימן תקפה סעיף ב' שכתב "וקודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר. ולא יברך 'לשמוע בקול שופר' כי 'בקול שופר' משמעו ופירושו לשמוע בקולו ולעשות כצויו כמו 'אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך' (שמות טו כז). וכן פסק המגן אברהם. ובפרי מגדים שם כתב, שבדיעבד יצא.

וזהו שאנו מבקשים מלפני הבורא יתברך "אֲדָנָי, שְׁמְעָה בְּקוֹלִי!" הננו מתחננים בכך לפני ריבון העולמים, הן בקיא הנך בכל הנעשה בליבנו ו'פנים' ו'חוץ' לדידך חד הם. "מביט ומקשיב" אתה, ואין בעולם מי שמסוגל לשמוע ולהבחין בכול זולתך יתברך! אי לזאת שאלתנו ובקשתנו מלפניך "ה' שְׁמְעָה בְּקוֹלִי!" היינו: במה שגנוז בעמקי קולי, שכן לא "קולי" בלבד תשמע אלא גם את החבוי בנימי הקול, שם נמצא אותו "קול פנימי" המתחנן אל ה' ומבקש רחמים מלפניו. על כך הננו מעתירים ומתחננים למרומים "תְּהַיְיָנָה אֲזַנְיָךְ קְשִׁבוֹת לְקוֹלִי תַחֲנוּנָי!"

ב. בעניין המנהג לטבול המוציא ב"דבש" בראש השנה

מנהג בכל תפוצות ישראל, שטובלים בראש השנה את פרוסת "המוציא" בדבש, וכן אוכלים תפוח טבול בדבש, כנזכר בדברי רבנו הרמ"א⁸ "ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים "שְׁתַּתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה מְתוֹקָה". (=ע"כ)

והנה "מנהג ישראל – תורה היא!" ויש להבין מדוע נבחר הדבש מתוך כל מיני המאכלים המתוקים, ומדוע לא תיקנו בכללות שנאכל כל מין מתוק שיימצא לנו, ועליו נוכל להתפלל בנוסח "יהי רצון" האמור??

ועלה בדעתנו לומר בס"ד, כי ידועים הם דברי רבנו יונה במסכת ברכות⁹ בעניין "המושק"א" (=מוסק) שהינו מין בשמים הנעשה מזיעת חיה ידועה, שיש לה כמין חטוטרט בצוואר, לשם מתקבץ כעין דם שנעשה הימנו "מוש"ק". והביא על זה מדברי רבנו מאיר הלוי ז"ל, שהיה אוסר אותו מושק באכילה¹⁰ מפני חשש דם.

על זה כותב רבנו יונה בזה הלשון:

"ואפשר לתת טעם בו ל ה ת י ר ולומר פֶּרֶשׁ בעלמא הוא, ואף על פי שמתחלה הוא דם לא חיישינן להכי, דבתר השתא אזלינן! [=היינו שמתחשבים במצבו כפי שהוא עכשיו, ולא במצבו שלו בעבר].

"תדע! שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור, אין הדבש אסור, אף על פי שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון ש"דרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו דבש [=שהדבר שנפל הופך גם הוא לדבש], כמו דבש דיינינן ליה (דנים אותו כדבש) ומותר. הכי נמי [=במוש"ק] אע"פ שמתחילה היה דם, כיון שעכשיו יצא

⁸ בסימן תקפ"ג, סעיף א.

⁹ בדף ל"א ע"ב, מדפי הרי"ף הרגילים.

¹⁰ מדובר שהיו רוצים לתתו בתבשיל בתור תבלין כדלקמן.

מתורת דם, בתר השתא אזלינן (=אחרי מצב העכשווי אנו הולכים), ואף על פי שנותן בתבשיל טעם לשבת, מותר¹¹!

[עכ"ל רבנו יונה בפרק 'כיצד מברכין']

לפי זה יש לומר, שמטעם זה אנו מדקדקים לאכול בראש השנה מין 'דבש' דווקא, לפי שיש עניין לתת סימן טוב בשנה הבאה עלינו לטובה. ומכיוון שהדבש הינו מאכל שמהפך כל הניתן בתוכו להיות דבש, עד כי אין זכר למין הראשון שנפל בו, אי לכך בראש השנה שאפשר כי נגזרת בו גזירה על האדם חלילה, הננו מטבילים את המאכל בדבש לשם 'סימן טוב' – בכדי להדגיש בתפילותינו שכל דבר שהינו היפך מטוב חלילה, יתהפך בס"ד לטובה ולברכה ויהיה מתוק 'כדבש לפינו' – אמן כן יהי רצון!!

ג. טיבול פרוסת 'המוציא' בדבש

מנהג ישראל תורה, שבלייל ראש השנה מטבילים את פרוסת 'המוציא' בתוך דבש, זאת מלבד טיבול התפוח בדבש. (=ונוסח 'שתחדש' נהוג לומר על התפוח בדבש דווקא). וכן מובא הדבר בספר "הלבוש"¹² "ומנהג אשכנז, מטבילים פרוסת הבציעה בדבש, לומר תהא השנה הבאה מתוקה וטובה לנו". וכן עמא דבר.

ויש להבין, מדוע אין אנו מסתפקים בהטבלת תפוח בדבש, עד שצריכים להטביל גם את פרוסת 'המוציא'? ובכלל, מה עניין הטבלת פרוסת 'המוציא' בדבש? ויש מן הפוסקים שכתבו¹³, כי הטבלת פרוסת 'המוציא' בדבש בנוסף לתפוח, באה למנוע ספק הלכתי על מה מברכים באכילת התפוח בדבש, על התפוח או על הדבש?? שכן יש לדעת איזה משני המינים הללו חשוב עיקר ואיזה טפילה¹⁴. ואין כאן המקום לדון בזה. ואפשר לומר, שמנהג זה רמוז בתורתנו הקדושה.

שכן מצינו בגמרא¹⁵, כי בזמן שהיו מקריבים קורבנות בבית המקדש, שהיו אומרים על כל קרבן ציבור "שיר" בצורת מזמור מספר תהלים, אז בקרבן מוסף של ראש השנה היו אומרים מזמור "הַרְנִינוּ לַאלֹהִים עֲזָנוּ, הָרִיעוּ לַאלֹהֵי יַעֲקֹב"¹⁶. ומפרש רש"י: "ואומרים אותו על מוספי ראש השנה, לפי שהוא יום תרועה", ע"כ. וכן נאמר בהמשך: "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם תְּחִנּוּ", שהגמרא דורשת פסוק זה על 'ראש השנה'.

¹¹ על סמך זה גם התירו הדבש בימיהם ולא חששו לרגלי הדבורים שהיו בדבש, לפי שהופכים לדבש ומותר.

¹² סימן תקפג סעיף ב.

¹³ שו"ת שבות יעקב, להגאון רבי יעקב ריישר מפראג, חלק שני, סימן כז.

¹⁴ שו"ת שבות יעקב, חלק ב' סימן כז (במקצת דפוסים באר היטב המביא בשמו מסומן בטעות 'נ"ז').

¹⁵ ראש השנה ל, ב.

¹⁶ תהילים פא.

והנה בסוף מזמור זה נאמר בפסוק "וַיֵּאָכְלֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה, וּמִצֹּרֶר דְּבִשׁ אֲשֶׁבִיעֶנָּה". ויש לומר שבפסוק זה נמצא רמז למנהג אשכנז שלנו לטבול פרוסת המוציא בדבש, שכן הדברים כמעט מפורשים בדברי הכתוב "וַיֵּאָכְלֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה" הרמז לפרוסת המוציא שהיא מחיטה, וממשיך הכתוב ואומר "וּמִצֹּרֶר דְּבִשׁ אֲשֶׁבִיעֶנָּה" שהינו רומז לטיבול בדבש! נמצא אפוא כי אף מנהג מאוחר זה רמוז בתורה.

(=שוב מצאתי בספר "מנהגי מהרי"ל"¹⁷, כאשר מביא את המנהג לאכול תפוח בדבש בראש השנה דרש לזה "סמך" מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים, ומן הכתובים הוא מביא לזה את הפסוק "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר" וסמך לו "וַיֵּאָכְלֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה, וּמִצֹּרֶר דְּבִשׁ אֲשֶׁבִיעֶנָּה!" (=ע"כ). וברוך ה' שזכינו לכוון לדעתו הגדולה. אכן כאן המקום להעיר, כי מהרי"ל אינו מזכיר בדבריו מנהג אשכנז שלנו לטבול גם פרוסת 'המוציא' בדבש, מנהג שטרם נהוג היה כנראה בימיו, לפיכך אינו מביא אסמכתא למנהג זה).

ד. "יהי רצון שנהיה לראש – ולא לזנב!"

מנהג ישראל לאכול 'ראש' כבש או ראש דג בראש השנה, ולומר 'יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב'.

במהות בקשה זו, יש להקדים ולומר, כי 'ראש' הינו שְׂכָל החושב שבאדם שברא הקב"ה והשכינו במוח שבראש, והיא המחשבה שעל פיה אמור להתנהל שיעור קומת האדם. 'שכל' שבראש אמור הינו לקבוע עבור האדם את המעשה אשר יעשון, בכל תחומי הפעולה והעשייה של אדם. תכלית האדם בעולם הינה להשליט את 'המוח' החושב על 'הלב' שבו, שהינו כוח החושק והכוסף שבאדם והוא מהווה משכן כל התאוות שבגוף.

לעומת אדם, הבהמה נבראת עם 'זנב' שהינו 'סרח העודף' שנסחף אחר הגוף, והוא רומז אל אדם הנסחף אחר יצר מחשבות ליבו ואינו משים אל ליבו יראת השם. עבודת האדם הינה להיות נוהה תמיד אחר הראש ולתחזיק ראש' כביכול מבלי לאבד חשבון, למרות כל הגלים השוצפים ועוברים על העולם בכלל ועל האדם בפרט, במהלך חייו עלי אדמות. כוח זה ברא הקב"ה בראש, בבחינת 'ראשית חכמה יראת ה' לבל יהא נגרר אחר בלבול המחשבה שהיצר מטביע בו את האדם, ויהא מיושב תמיד במעשיו.

זהו שאנו מתפללים ומאחלים לעצמנו בראש השנה, ביום זה שהוא 'ראש' של השנה כמאמר 'זה היום תחילת מעשיך' ובו נזכר אדם מראשית הבריאה ותכליתה, באמרנו "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב!" היינו שנהיה תמיד בבחינת "ראש" לחיות בצלילות הדעת וללכת אחר שכל שבראש, 'ולא לזנב' בהיגררות אחר תשוקות הלב והסביבה.

¹⁷ הלכות ראש השנה, עמ' רעו.

ילקוט אמרות קודש

מספרי מרנן רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

על יום טוב של ראש השנה

שגב מעלת יום "ראש השנה"

כל השפעות השנה כלולות בזה היום

מדוע מכונה יום זה "ראש השנה", ולא "ראשית שנה" או "תחילת השנה"??

מאיר רבנו הקדוש "אורחות חיים" זצ"ל:

יום הקדוש ונורא של ראש השנה, מהווה "ראש" ועיקר לכלל ימות השנה, כדרך שאיבר "הראש" מנהיג את הגוף על כלל איבריו. שכן יום "ראש השנה" מכונה כנודע "היום הַרְת עוֹלָם" – על שום שביום זה הושלמה בריאת העולם במהלך ששת ימי בראשית¹⁸.

ביום "ראש השנה" – כמבואר בספרים הקדושים – מתעורר ומתחדש בבריאה "רצון הפשוט" מצד בורא עולם ויוצר כל, שמכוחו נוצר כל מעשה הבריאה במהלך ששת ימי בראשית. רצון עליון זה, אשר הימנו השתלשלו כאמור יצורי תבל שמהווים "לבושים" חיצוניים לאלוקות שבבריאה, הינו מתעורר בכל שנה מחדש ביום ראש השנה, והוא חוזר מתפשט בתוך מעשה הבריאה.

מכוחו של רצון פשוט זה מסתעפות להן כל אותן התרחשויות שיארעו בזו השנה, והימנו מגיע מכלול ההשפעות שיִרְדו בעולם במשך השנה העתידה לבוא, כדוגמת: חיים, שובע, בנים, נחת, בריאות הגוף והנפש, וכיוצא בהן. כל השפעה והשפעה יוצאת לאור במהלך השנה החדשה בצורה מוגדרת וברגע שמיועד אליה, כדרך שנקבע הדבר ביום הַרְת עוֹלָם שהינו ראש השנה!

מכאן אפוא נגזר הכינוי המיוחד "ראש השנה"! שכן בתוככי יום קדוש ונורא זה מקופלים וטמונים כאמור כל הכוחות והסתעפויות של השנה הבאה עלינו לטובה. יום זה אינו תחילת השנה גרידא בתור יום הראשון של השנה, אלא הינו מהווה "ראש" לכל השנה. שכן כדוגמת הראש שהינו מלך האברים, מהווה יום זה בחינת 'ראש' לכל השנה! הלכך יאה לו הכינוי "ראש השנה".

(סוד ישרים לראש השנה, ענין א)

¹⁸ השוו: ראש השנה כז, א: 'א"ר שמואל בר יצחק, כמאן מצלין האידינא 'זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון'? כמאן כ"א דאמר באחד בתשרי נברא העולם'. וראו ר"ן [ג.] על פי הפסיקתא, שאז היה גמר הבריאה.

תפילות כל השנה כלולות בתפילות ראש השנה

כלל גדול טובע עבורנו רבנו **"אורחות חיים"** זי"ע – במהות יום **"ראש השנה"**: לא זו בלבד השפעות "הגשמיות" של השנה העתידה מקופלות ברצון האלוהי, שמתחדש ומתגלה ביום **'ראש השנה'** – אלא אף כל **התפילות והבקשות והתחינות וכן כל מיני שוועות וחנונים**, שעתיד האדם להעביר בהם לפני בורא עולם במהלך השנה הקרובה, **גנוזים ומקופלים כולם בתפילות יום הנשגב של "ראש השנה"**! כל זאת למרות שאין בתפיסת האדם כל ידיעה אודות צרכיו העתידיים, ואינו מסוגל כמובן לצפות ביום **"ראש השנה"** למה יזדקק במהלך השנה שבפתח, שמטבע הדברים טומנת בחובה מאורעות והתפתחויות בלתי צפויות לעיני בשר.

ולפי שיום זה הינו **'תחילה וראש'** לימות השנה – אי לכך כלולות להן כל תפילות האדם שעתיד להעביר בהן במהלך השנה בתפילות **"ראש השנה"**. התפילות הללו נמשכות ויונקות כולן משורש זה היום הקדוש לאדוננו.

קול השופר מכיל כל תפילות האדם

מוסיף ומאיר לנו רבנו הקדוש **"אורחות חיים"** – שמזה הטעם ומזו הסיבה, נצטוונו בתורה אודות מצוות **"תקיעת שופר"** ביום **"ראש השנה"**.

שכן מהו אופייו המיוחד של **"קול שופר"**? אופיו העיקרי של **'קול שופר'** מתבטא בהיותו **"קול פשוט"** מבלי שום צליל מוגדר, נטול מחיתוך דיבור ותיבת לשון. **"קול סתמי"** שאינו נושא בקרבו משמעות מוגדרת.

זאת לפי שבצליל **"קול פשוט"** זה גנוזות להן כל התפילות התחינות והבקשות שבהן עתיד אדם לשפוך שיח לפני יוצרו וקונו במהלך שנה הקרובה. אי לכן מגיע **"קול השופר"** באופן פשוט וסתמי, בצורה שאין להציל הימנו משמעות מוגדרת – אף כי בפועל מכילים **"קולות פשוטים"** הללו כל מכלול קמטי וצלילי התפילות שיינשאו בידי ישראל לפני שוכן מרומים במהלך השנה העתידה לבוא, עד לנימותיהן הדקות ביותר.

(סוד ישרים לראש השנה, עניין ב)

‘ראש השנה’ – זמן שמסוגל להשפעות על האדם

**“בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים – בראש השנה
בטלה עבודה מאבותינו במצרים”.**

(ראש השנה, דף י)

מה עניין מיוחד יש ביום **ראש השנה**, שבגיננו הופסקו ביום זה כל מיני שעבוד מעל ראשי אבותינו??

הגיד רבנו בעל **“מי השלוח”**:

בכל יום ויום בשאר ימות השנה, בשעה שהאדם נזקק לישועה כדי לצאת מאפילה לאורה – נדרשת לשם כך ‘זכות’ מיוחדת מצד האדם, שבכוחה להביא לכלל ביטול הגזירה הקדומה, על מנת שאדם יצא מצרה לרווחה.

יוצא מן הכלל הינו יום **“ראש השנה”** – יום **“הֵרַת עוֹלָם”** שבו נברא העולם, כפי שהננו מכריזים במהלך תפילות היום **“זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ”**¹⁹!

שכן בעת בריאת העולם – טרם נמצאה ביד הבריאה “זכות” שמכוחה תיברא ויושפע בה חיים. עם זאת, השם יתברך היה ברוב חסדיו בורא עולם ומלואו תבל ויושבי בה, ומשפיע בה חיים לכל בריותיו כמאמר הכתוב **“זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסָדֶיךָ פִּי מְעוֹלָם הִמָּה”**²⁰! היינו: חסדי השי"ת שהם נמשכים והולכים למן ראשית קיום העולם כמאמר **“עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה”**²¹! חסדים הללו הינם בגדר “חסדים” פשוטים – נטולי “עילה” או זכות, חסד מזוקק וטהור המגיע מכוח השפעת בורא עולם ויוצר כל.

ב'**ראש השנה**' שהינו יום הרת עולם, מתעוררים לכן כל אותם חסדים קדומים הנמשכים למן ימי ראשית הבריאה, כשטרם נמצאה עילה ביד הבריאה לאותן השפעות, ומכל מקום היה הבורא יתברך מאציל מרוב חסדיו מבלי גבול ומידה ובורא את עולמו על כל גווניו ופרטיו 'בחן בחסד וברחמים'.
ובעבור סגוליותו של יום חסדים נשגב זה – הושפעה בו ביום ישועה על יוסף ביציאתו בבית האסורים, ופסק בו עול השעבוד מעל ראשי אבותינו במצרים!

¹⁹ בסדר “זיכרונות”. וראה בגמרא ראש השנה כז, א: 'כמאן מצלינו האינדא זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון, כמאן כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם', ע"כ.

²⁰ תהלים כה, ו.

²¹ תהלים פט, ג.

ביום זה, שהינו כאמור יום המסוגל לחסדים מני ימי בראשית – עומדות בו הבריות לדין ומושפעים עליהן 'חיים ושובע וברכה' למשך כל ימות השנה, כמאמר "וְתַחֲתָןָּ קִצְבָּה לְכֹל בְּרִיּוֹתֶיךָ!"

(על פי "מי השלוח" פרשת אמור, ד"ה "בחודש השביעי")

אכילת סימנים בראש השנה

אמר אביי: השתא דאמרת 'סימנא מילתא היא' (=כעת שהננו יודעים כי סימן נחשב לדבר), יהא רגיל איניש למיכל בריש שתא (=ירגיל אדם לאכול בראש השנה) קרא ורוביא, וסלקי ותמרי.

[הוריות יב., כריתות ו.]

רש"י: 'תלתן ורוביא' – שירבו זכויותינו. 'כרתי' – יכרתו שונאינו. 'סלקא' – שיסתלקו אויבינו. 'תמרי' – שייתמו שונאינו.

[טור אורח חיים, תקפ"ג]

מה עניין באכילת "סימנים" הללו שאותם אנו מסדרים לעצמנו בליל ראש השנה – ועבור מי הם משמשים בתור 'סימן'??

מאיר לנו רבנו הקדוש בעל 'אורחות חיים' זי"ע בספרו 'סוד ישרים' במהות הסימנים ומשמעותם – וכה דבריו:

'סימנים' – להכרת רצון שמים

"סימן" – מנהיר רבנו – הינו מושג הלכתי ידוע המופיע בהלכות "השבת אבדה", ועניינו להכיר באמצעותו למי שייכת האבדה או החפץ שנמצא על ידיו, בכדי שנוכל לקיים בו את מצוות 'השבת אבדה'.

ברי למבין, ש'סימן' אינו מהווה עילה שגורמת לבעלות האדם על החפץ, אלא משמש הוא בתור 'גילוי מילתא' שחפץ האמור משתייך לאדם על סמך 'סימן' שהינו נותן. 'סימן' מודיענו כי חפץ שנמצא הוא אותו החפץ שאבד לבעליו.

בדומה לכך – אומר מרן בעל "אורחות חיים" – הינו עניין 'סימנים' שהננו נוהגים באכילתם בליל ראש השנה. במהלך אכילת סימנים הללו אנו מבקשים מלפני השם יתברך 'שְׁתַּחֲדֵשׁ עֲלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה' 'שְׂיִרְבוּ זְכוּיֹתֵינוּ' וכן 'שְׂיִתְמוּ שׁוֹנְאֵינוּ', וכיוצא באלה מן הבקשות שה' ייטיב עמנו.

בקשות אלה הינן בעצם מבוקשיו של השם יתברך בעצמו! שהוא חפץ מעצמו להיטיב עם בריותיו, ואלה הבקשות הינן טבועות בגוף הבריאה שנועדה במהותה להיטיב עם הברואים כמאמר 'פִּי־אִמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'²². לפיכך ביום 'ראש השנה' שהינו 'יום הרת עולם' אנו מבקשים בבריאה 'מקור ואסמכתא' כביכול לחסדי הבורא שהננו מבקשים עליהם, ואנו עורכים הבקשות הללו באמצעות אכילת מינים הרומזים בסימניהם לטובות שמונחות ביסוד הבריאה. כאשר אכילתנו זו מלווה בבקשותינו העמוקות, שטובות הללו תחולנה על ראשנו במהלך שנה העתידה לבוא.

[סוד ישרים, ראש השנה, ענין ה]

תפילות יום ראש השנה

וּתְתֵן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ... אֶת יוֹם הַזְכָּרוֹן הַזֶּה

מאיזה טעם מכונה הוא יום טוב של ראש השנה בתואר "יום הזכרון"?

אומר על כך רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל:

עניין "זיכרון" תכליתו להעלות את זכר מצב המיוחד ששרר בבריאה מלפנים, אשר בחלוף הזמן הולך מצב זה ומשתכח מתודעת הבריות.

שכן קודם לבריאת העולם עם מגוון יצוריו, שרר במרחבי תבל אור רצונו יתברך בבהירות גדולה בבחינת "אִתְּהָּ הוּא עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם!" טרם התקיים ביקום הסתר הגדול שמכונה בפינו "טבע", שבכוחו להעלים מאתנו מציאותו יתברך ונוכחותו במרחבי העולם. (= 'עולם' מלשון 'העלים')

מצב זה נשתנה כליל, עם כינון תבל ומלואה בידי היוצר כל.

שכן במהלך הבריאה עטה היקום שלל 'לבושים' שונים בדמות מגוון הברואים, שהינם מסתירים את האור האלוקי שגנוז במעמקי הבריאה. המתבונן במעשה היצירה בעיני בשר לא יחוש באור האלוקי שבבריאה, אלא אם כן יתבונן בעיני שכלו מבעד ללבושי הטבע בבחינת "שְׂאוֹ־מְרוֹם עֵינֵיכֶם (=הגביהו למרום מבטיכם, ואז) וְרָאוּ מִי־בְרָא אֱלֹהִים"²³!

²² תהלים פט, ג.

²³ ישעיה מ, כו.

לא לחינם טבעו הקדמונים האמרה הידועה ולפיה "הטבע" בגימטרייה "אלהים"²⁴! שכן היקום כולו שמכונה בפיונו 'טבע' לרוב הרגלנו בו – הינו בעצם שרשרת ניסים פלאיים מצד 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', ואלוקות החבויה בו הינה בבחינת "מלאה הארץ קננייה"²⁵!

אכן ברבות הימים וכחלוף העיתים כאשר מאורעות העולם מתגלגלים ושוטפים כנהר שאינו פוסק, הולכת 'אלוקות' זו ומשתכחת מלב הבריות, והבריאה כביכול מתנתקת מיוצרה ובוראה. קיים אפוא צורך בבריאה שתזכיר לעצמה מפעם לפעם כי "לה' הארץ ומלוואה תבל ויושבי בה"²⁶! על מנת להשיב ליבם של ברואי עולם אל 'שורש הבריאה' שהינו הרצון האלוקי, כמאמר 'למען דעת כל עמי הארץ פי ה' הוא האלהים, אין עוד'²⁷!

למען תכלית נשגבה זו נועד יום "ראש השנה" – שהינו "יום הרת עולם".

במהלך "זה היום תחילת מעשיך" חוזרת הבריאה אל תקופת 'בראשית' שלה, היינו אל נקודת הזמן שבה שרר ביקום רצונו הפשוט יתברך באורח גלוי, נטול מכל לבושים והסוואות שמושכות את העין ומשכיחות מלב הברואים את מקורם העליון. זהו יום ראש השנה שבו 'נזכרת' הבריאה מראשית הווייתה, והינה מתחברת אל מקורה ושורשה כאשר "בטרתם כל יציר נברא"!

ועל שום "זיכרון" זה שבו נזכרת הבריאה בשורשה הקדום – מכונה יום ראש השנה בתואר "יום הזיכרון"!

*

מוסיף על כך מרן בעל "אורחות חיים":

זהו הטעם וזו הסיבה לכך, שביום זה הננו מצווים במצוות תקיעת שופר.

שכן עיקרה של "תקיעה" הינו 'קול פשוט' שיוצא מן השופר – קול חלק ונטול חיתוך אותיות, אשר חף מכל צורה של 'דיבור' וקישוט קול.

דבר זה רומז לכך, כי ביום הנשגב ונורא הננו שבים לגמרי אל 'רצון הפשוט' מששת ימי בראשית, כאשר במסגרת זו אנו מבטלים מקרבנו כל גוון ומכלילים את עצמנו ברצונו ובמלכותו יתברך בבחינת "שתמליכוני עליכם"!

(סוד ישרים לראש השנה, עניין יא)

²⁴ בספר מצודת דוד לרדב"ז [דף לה] בשם 'אמרו המגמטרים', וכן בעוד מקורות, ואכ"מ.

²⁵ תהלים קד, כד.

²⁶ תהלים כד, א.

²⁷ מלכים א, ח-ו.

פי תעביר ממשלת זדון מן הארץ – ותמלך אתה הוא ה' אלהינו מהרה לבדה, על כל מעשיך...!

אומר על כך רבנו הקדוש בעל "מי השלוח":

תפקידו העיקרי של "מלך בשר ודם" הינו להשליט חוק וסדר בארץ ולהרתיע עבריינים, כמאמר חכמינו ז"ל במסכת אבות²⁸ "הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מורא, איש את רעהו חיים בלעו!" וכן הכתוב אומר "מלך במשפט יעמיד ארץ"²⁹.

לאור הנחה זו מסתבר, שאילו ביום מן הימים תתקיים מציאות ולפיה כל דיירי תבל מבלי יוצא מן הכלל מובטחים ועומדים שיתנהגו באופן הולם, כאשר הצדק והיזר מהווים נר לרגלם – לא יתקיים עוד בבריאה צורך ב'מלך' או במוסד שלטוני כלשהו. שכן במצב זה כאשר כל בני האדם צדיקים וישרים, נעשה מוסד 'המלוכה' מיותר לגמרי ואין בו עוד שום צורך.

שונים אבל פני הדברים בתכלית השינוי, בשעה שמדובר במלכותו יתברך ויתעלה – להבדיל אלף אלפי הבדלות.

שכן השם יתברך שהינו "מלך ומלכותו בבל משלה" – מלכותו "נצח" ונמשכת לעולמים כמאמר 'לעדי עד ומלך!' אף לאחר שיקוימו בנו כדברי תפילותינו "פי תעביר ממשלת זדון מן הארץ!" כאשר לאיש בתבל ומלואה לא תהא נטייה להרע והכול יעמדו בבחינת "יודע כל פעול פי אתה פעלתו", אפילו אז תימשך ותתקיים מלכותו יתברך מבלי כל הפסק וללא הגבלת זמן.

הסבר שבדבר – לפי שמלכות בורא עולם הינה נשגבה מהשגות בני אנוש, ואינה נתפסת במונחים של בן תמותה. אין היא נובעת מתוך "צורך" כלשהו שקיים בבריאה, ואינה באה לספק דבר עבור ברואי עולם כביכול, שכן מלכותו יתברך הינה 'מציאות' קיימת ובלתי תלויה במעשה הבריאה, כמאמר הפייטן "ואחרי ככלות הכל – לבהו ומלך נורא!" ואכן כך אנו מדגישים במהלך כל תפילות ראש השנה³⁰ באמירת: "פי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלך בכבוד, בפתוב בתורתך ה' ומלך לעולם ועד!"

²⁸ פרק שלישי, משנה ב.

²⁹ משלי כט, ד.

³⁰ יש דעות שתפלת 'עלינו לשבח' מקורה ב'תיקיעתא דבי רב' המיוסדת לתפילות ראש השנה. שיטות אחרות מקדימות את זמנה של תפילה זו לזמן התנאים, ויש שיטות בראשונים שאמרה יהושע בן נון בעת כיבוש הארץ.

וזהו שהננו אומרים בתפילות ימים הנוראים: **"וּבְכֵן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׁמְחוּ"** במלכותו יתברך שהיא "גבוה מעל גבוה" מן השגות אדם – שאף בשעה שיקיים בנו כמאמר **"פִּי תַעֲבִיר מִמְּשַׁלֵּת זְדוֹן מִן הָאָרֶץ"** ועולם ומלואו יהא נוהג לפי אמות מידה של צדק ויושר – גם אז מלכותו יתברך תוסיף ותימשך כמאמר **"וְתִמְלוֹךְ אִתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה לְבִדְךָ עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ... יִמְלוֹךְ ה' לְעוֹלָם.. לְדֹר וָדֹר!"**

(מי השלוח)

*

"הַמֶּלֶךְ"...

רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע קובע לנו בספרו לאמור:

טובה עצומה נצמחת לאדם מכך שהינו קובע בליבו ומזכיר בפיו עניין המלכת בורא עולם כמלך, ביום נשגב ונאדר זה של "ראש השנה".

שכך הננו מוצאים בדברי חז"ל הקדושים, שהשם יתברך אומר לישראל:

"אמרו לפני מלכויות בראש השנה – כדי שתמליכוני עליכם! אמרו

לפני זיכרונות – כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה, ובמה? בשופר!"³¹

מתוך לשון **"אמרו לפני... כדי שתמליכוני עליכם"** עולה, כי תועלת רבה עשויה לצמוח לישראל מן 'המלכה' זו, בדומה לנאמר לגבי סדר 'זיכרונות' שמטרת אמירתה **"כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה!"** נשאלת השאלה: איזו תועלת אכן עשויה לצמוח לישראל מן אמירת "מלכויות" זו, עד שהקב"ה ממליץ כביכול לעם ישראל על כך באמרו **"כדי שתמליכוני עליכם"**? (=שכן פשיטא כי השם יתברך עצמו אינו זקוק להמלכתנו, והינו מלך אף בלעדיה)

מנהיר רבנו בעל **"מי השלוח"** – כי אמת ונכון, **שתועלת עצומה נצמחת לחיי איש ישראל מן 'המלכת שמים' זו ביום ראש השנה.**

שכן למרות שנדמה לו לעתים לאדם כי **"קבלת עול מלכות שמים"** נושאת בחובה 'שעבוד' לנפש והינה כובלת כביכול, אין הדבר כן כלל וכלל! ואדרבה **חירות היא זו לנפש** באופן שאין למעלה הימנה. לפי שככל שאדם מתהלך בעולם מתוך מחשבת **"אני ואפסי עוד"** ובתחושות של **"כוחי ועוצם ידי"**, כך

³¹ ראש השנה טז, א.

הולך הינו ומתרחק מאורו יתברך ושכינה אינה שורה על מעשי ידיו כמאמר רבותינו³² **"כל אדם שיש בו גסות הרוח, אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור בעולם!"** ומאחר ששכינה מסתלקת מן האדם, נעשה הוא חשוף לכל מיני פגעים העשויים לפקוד אדם בעולם הזה, ד' ישמרנו.

לעומת זאת, בשעה שאדם מתנהג בענווה והינו ממליך את השם יתברך עליו, לאחר שמכיר בכך שהכול מגיע הימנו יתברך – **על אדם כזה שורה השכינה!** ובמקום ששכינה שורה שם אין רע יכול לקרוב ולהזיק כמאמר: **"לא־תֵאָנָה אֵלֶיךָ רָעָה, וְנִגַע לֹא־יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ"**³³! נמצא אפוא, כי דווקא 'קבלת עול מלכות שמים' שלימה מצד האדם משמשת ערובה וביטחון לשמירת ה' על אדם, כאשר כתוצאה מכך נעשה האדם 'בן-חורין', בניגוד לדימוי המוטעה שלפיו המלכת שמים מהווה עניין 'שעבוד' עבור נפש האדם – **ולא היא!**

דברים הללו נכונים וישרים בעצמם במשך כל השנה, אך משמעותם כפולה ומכופלת ביום הקדוש והנורא "ראש השנה" שבו נחתכים כל ענייני האדם.

ומסיים רבנו בעל **"מי השלוח"** זי"ע דבריו בזה הלשון:

"זוה מייעץ השם יתברך לישראל, שבימי ראש השנה יהיה רגיל על שפתם תיבת "מִלְךָ" – והוא 'סגולה' להינצל מכל רע כשלא ימוש מפיו, שהשם יתברך הוא מלכו!" (=ע"כ)

(מי השלוח ח"ב, למסכת ראש השנה דף טז.)

*

בְּאֵין מִלִּיץ יִשָּׁר... וְצִדְקָנוּ בְּמִשְׁפָּט (מתוך "תפלת מוסף")

היה אומר על כך **כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל:**

"בְּאֵין" היינו בעת שהאדם מחזיק את עצמו בשפלות והינו נחשב בעיניו כאפס בבחינת **"אֵין"** – דבר זה בעצמו משמש בתור **"מִלִּיץ יוֹשָׁר"** ביום ראש השנה!.. בבחינת מה שקבעו חז"ל לגבי יום ראש השנה כי **"כָּל דְּפִיֵּיף טָפִי – מְעֵלִיא"**³⁴.

[כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל]

³² סוטה ה, א.

³³ תהלים צא, י.

³⁴ ביום זה של ראש השנה, כל כמה שנכפפים יותר, כך עדיף לאדם. ראש השנה כו, ב.

קריאת התורה

עניין זה שביום ראשון של ראש השנה הננו קורים פרשת 'וד' פקד את שרה',
וביום השני קורים 'פרשת העקידה'.

אומר על כך מרן בעל 'בית יעקב':

לפי שביום הראשון אנו קורים איך השם יתברך נותן לאדם את הטובה; ואלו
ביום השני הננו קורים כיצד להחזיר את הטובה אליו! ומסיים רבנו: 'כי זהו
עיקר השלימות!' (=היינו במה שאדם יודע 'להחזיר' הטובה אליו יתברך)

(בית יעקב הכולל, ראש השנה)

*

**וה' פקד את-שרה... ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כל-
השמע יצחק-לי**

מהו לשון "צחק עשה לי" שבדברי שרה?

אומר מרן "מי השלוח":

בדברי חז"ל מובא, כי עקרות רבות נפקדו באותו זמן שנפקדה שרה. [=מדרש]
ניתן לשער כי 'ליצני הדור' שביקשו להמעיט מגדלותה של שרה, היו תולים
הדברים בהיפוך סדר, באמרם ששרה נפקדה בזכות אותן עקרות ולא שהן
נפקדו בזכותה, שהרי הן רבות ואלו היא יחידה כנגדן! בכך היו אלה מבקשים
להמעיט מערכה של שרה אמנו, ולהקהות הרושם של 'קידוש השם' שנגרם
בגין פקידתה זו.

לכך הייתה שרה מדגישה בדבריה שאין אמת בדברים האלה, שכן 'כל
השומע' היינו כל מי שמבין בתוכן העניין ויורד לסוף כוונתו [=שומע' מלשון
הבנה כמו 'כי שמע יוסף'³⁵] "יצחק לי"! שכן יבין מעצמו כי 'צחוק' ושמחה שגרם
הקב"ה בפקידתן של העקרות 'לי' הוא, והכול בא בעטיי ובשבילי.

['מי השלוח' פרשת וירא, חלק ראשון]

³⁵ בראשית מב, כג.

פ ר ש ת ה ע ק י ד ה

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַהֲאֵלֵהִים נֶסֶה אֶת-אַבְרָהָם...

עיקר ניסיון העקידה – מסבר באוזנינו מרן הקדוש בעל 'מי השלוח' – לא התמצה בגוף נכונותו של אברהם להקריב את יצחק בנו על גבי המזבח. שהרי לגבי אברהם אבינו הייתה זו מן 'עבודות הקלות'! [=כלשון רבנו] לקיים בהן רצון הבורא, שכן אף אילו נדרש הימנו להעלות עצמו ובשרו לקרבן לא היה אברהם מהסס בדבר כלל וכלל. אלא עיקר הקושי לאברהם בניסיון העקידה התבטא בזאת, שבמהלך הניסיון נדרש מן אברהם לסלק מעצמו כל נגיעה אישית ולו קלה שבקלות – **בכרי להבין לאשורו** את מהות ציווי הבורא יתברך אליו **"וְהֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה"**³⁶! ככתבו וכלשונו.

שהרי השם יתברך בעצם לא ציווה לאברהם אבינו באופן מפורש כי "ישחט" את יצחק בנו, אלא כך נאמר לו: **"וְהֶעֱלֵהוּ לְעֹלָה"**! ואכן מצינו במדרש³⁷, כי בעת שאברהם אבינו נצטווה מפי מלאך ה' **"אַל-תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעֱר"**³⁸! ניסה אברהם אבינו בכל זאת להמשיך במלאכת שחיטת יצחק כפשיטות לשון הציווי, עד שהובהר לו משמים כי מצוות הבורא **"וְהֶעֱלֵהוּ לְעֹלָה"** כבר קוימה על ידו בעצם העלאת יצחק על גבי המזבח! לפי שכך היה השם יתברך אומר לאברהם: **"כלום אמרתי לך 'שחטהו'?? והרי לא אמרתי לך אלא 'העלהו'!** היינו: העלה את יצחק כמות שהוא על גבי המזבח – ושוב תזרידו הימנו!

למעשה, כבר למן תחילת ניסיון העקידה הבחין אברהם בעמימות שבלשון ציווי הקב"ה **"וְהֶעֱלֵהוּ לְעֹלָה"**, ולא ידע להשית עצות בנפשו כיצד אמור הוא כעת לנהוג: האם כוונת הדברים כפשוטה דהיינו **שיקריב את יצחק בנו לקרבן**, או שמא אין כאן ציווי אודות מעשה שחיטה ביצחק, אלא **על העלאתו גרידא של יצחק על גבי המזבח ולאחר מכן הורדתו ממנו!**

וכך היו מחשבות הספק הללו מתרוצצות בליבו של אברהם אנה ואנה, והיה אברהם אבינו תוהה בינו לבין עצמו מה יעשה: באם ישחט את יצחק כפשט לשון הציווי – שמא אין רצון ה' בשחיטתו של יצחק חלילה, אלא בהעלאתו גרידא, ואזי עוון רציחה בידו!! בנוסף לכך נקפו ליבו של אברהם בחשבו שאם כנים הדברים, כיצד תקוים בו הבטחת הבורא יתברך אליו **"פִּי בְיַצְחָק יִקְרָא"**

³⁶ בראשית כב, ב.

³⁷ בראשית רבה, פרשה נו, אות ח.

³⁸ בראשית כב, יב.

לָךְ זָרַע³⁹?! מאידך, חושב היה אברהם: שמא כך רצון הבורא ממני שאשחט את יצחק, וממילא אסור לי כלל 'להתחכם' ולבקש תירוצים לחמוק מחובתי זו, אלא עליי מוטל לקיים את מצוות בוראי כפשוטה!

מסכם רבנו בעל "מי השלוח":

בנקודה זו – גלום היה עיקר כובדו של "ניסיון העקידה".

שכן אלמלי מצוי היה בליבו של אברהם אבינו אפילו ניד נגיעה 'כחוט השערה' לעצמו, הייתה "דעת" אברהם מכרעת בקלות לעבר הצד השני (=והאמיתי!) בפירוש "הַעֲלֵהוּ לְעֹלָה", שמשמעו 'העלאה על גבי המזבח' ותו לא. רק מחמת שאברהם אבינו ביטל ודיכא בעצמו בכוחות איתנים שלא מעולם הזה כל 'נגיעה' עצמית אף קלה שבקלות "וְכַבֵּשׁ רִחְמֵי לְעֵשׂוֹת רִצּוֹנָךְ בְּלִבְךָ שָׁלֵם"⁴⁰, עד שהחליט מתוך הקרבה נפשית שאין בדומה לה כי ציווי השם יתברך "כפשוטו" והחל לפעול כן ביצחק הלכה למעשה – באופן כזה זכה אברהם אבינו לעמוד בהצלחה בניסיון הכבד והעצום של "העקידה".

לאור זאת מובן היטב, מדוע מתייחס ניסיון העקידה אל **אברהם אבינו** דווקא, ולא **ליצחק**. לפי שעיקר הניסיון אכן מופנה היה כלפי **אברהם אבינו**, שהוא שמע מכלי ראשון את צו הבורא בלשון "וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה", והיה אצלו כמין מקום הסתפקות במשמעות הדברים ובמה שנגזר מכך. לא כן **יצחק**, שהוא לא שמע הציווי מפי השם יתברך אלא מפי אברהם אביו, והאמין לתומו שהדברים כך נמסרו אליו כפשוטם וכלשונם, הלכך לא היה מעשה העקידה ניסיון כה כביר אצלו – כפי שהדבר היווה אצל אביו **אברהם**.

וזכות עצומה זו של 'מעשה העקידה' – הננו מוזכרים ביום איום וקדוש זה באמרנו 'וְעַקְדַת יִצְחָק לְזֵרְעוֹ הַיּוֹם בְּרִחְמִים תִּזְכָּר!'

(מי השלוח)

ת ק י ע ת ש ו פ ר

עניין קול שופר שהינו 'קול פשוט' – אומר רבנו "בית יעקב" – היינו לפי שקול השופר מגיע כדי להזכיר ולעורר 'הרצון הפשוט' של השם יתברך כפי ששרר

³⁹ בראשית כא, יב.

⁴⁰ מלשון סדר 'זיכרונות' הנאמר בראש השנה.

בזמן הבריאה, בעת יצירת ארץ ומלואה ברוב טובו וחסדו כמאמר **"עולם חסד יבנה"**⁴¹.

שכן אף כי חסדי השם יתברך מתחדשים מידי יום ביומו כמאמר **"המחיה בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"** – מכל מקום עיקר עניין 'חסד' עליון הינו נמשך ועולה משורש החסדים ששררו בראשית זמן הבריאה כמאמר **"זכר רחמיך ה' וחסדיך פי מעולם המה"**⁴²! היינו: מזמן **בריאת העולם**, כאשר הבריאה טרם החזיקה בזכות כלשהי שתצדיק את בריאתה וקיומה. לפי שכל חסד שפתח בו הבורא בימי בראשית, נמשך והולך עד עצם היום הזה, וכוחו מתעורר בכל עת וזמן מחדש.

והנה חילוק שבין 'קול מוגדר' לבין 'קול פשוט' הינו מתבטא בכך, כי בעוד 'קול מוגדר' מכוון כנגד משאלת לב מסוימת שאדם מביע בפיו – 'קול פשוט' לעומת זאת משולל מכל גוון ומגיע ממקום פנימי שבאדם, המבקש מן השם יתברך באורח **כללי** מבלי להציב ענין מוגדר לתכליתו.

ב'**ראש השנה**' שהינו יום התעוררות החסדים מראשית הבריאה כמאמר **'היום הרת עולם'** – רצונו יתברך שנעורר אז **'החסד הראשון'** שהינו בבחינת **'קול פשוט'** הנטול גוון, בכדי שנוכשר לקבל כל ההשפעות ממקור החסדים שאינן מוגבלות לבקשות מפורשות דווקא. ולזאת מהראוי שנעמיד מצדנו כלי בצורת 'קול סתמי' נטול גוון, כאשר בכך נוכשר לקבל את כל ההשפעות הטובות שהבורא יתברך משפיע עלינו היום הזה כרחמיו וכרוב חסדיו.

(**'סוד ישרים' בשם רבנו בעל 'בית יעקב' זללה"ה**)

מן המצר קראתי יְהוָה...

עניין **'תקיעת שופר'** – אומר מרן בעל **"אורחות חיים"** – הינו כדי להראות שקיים בקרב לבושי ההסתר שאדם מעוטף בהם עומק פנימי, ואותו 'עומק' שואף להיכלל ולהתכנס עם רצונו יתברך.

שכן מניין בוקע אותו קול פשוט וחלק המוצא ביטויו באמצעות 'קול שופר'? מהיכן מגיע לו קול זה הנטול צלילים וחרף מכל חיתוך של דיבור, היוצא מן

⁴¹ תהלים פט, ג.

⁴² תהלים כה, ו.

התקיעה? אין זאת אלא שהינו נובע מעמקי הלב, שם מצויה אותה נקודה הפנימית השואפת בעוז אל הקדוש ברוך הוא.

'עומק' זה מגיע לידי ביטוי ביום ראש השנה באמצעות קול השופר, המתפרץ מעמקי לבושים החומריים שבאדם. דווקא מן המצר שבו הננו נתונים באופן קבוע ומתמיד, בוקע אותו קול הפנימי שטמון ומכוסה במהלך ימות השנה, והוא עולה הישר עד לב השמים.

הדבר משול בזאת למעין ומקור הנובע חשרת מים, שכאשר נסתם מקור נביעת המים, מתוך לחץ שמצטבר במעין נפער חור וסדק באדמה וקולח ממנו אשד מים בעוז. כך גם בתקיעת שופר, דווקא מתוך הסתר החיצוני שאופף אותנו במהלך ימות השנה, פורץ ובוקע אותו קול פנימי, המוצא פורקן באמצעות קול השופר, שהינו קול פשוט וחלק נטול כל גוון כאמור.

הלכך אנו אומרים הפסוק **'מִן הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה'** עובר לתקיעת שופר, לפי שקול השופר משול בזאת לאותו 'מצר' הדוחק במים לנבוע ולצאת.

(סוד ישרים, עניין ט)

בתקיעת שופר אנו מראים צמצום בפעולות העולם הזה

מבנה השופר הינו כידוע צר, וגורם לצמצום הקול שיוצא ממנו, שאינו מתפשט לצדדים אלא עולה הישר כלפי מעלה.

דבר זה – אומר מרן הקדוש **"אורחות חיים"** זי"ע – הינו מגיע במכוון ונכלל במהותה של 'תקיעת שופר'.

לפי שתקיעה בשופר מורה בכך, כי אף שביכולתנו לנקוט בכל מיני פעולות ולהתפשט במעשינו, מכל מקום הננו 'מצמצמים' ביודעין מהיקף פעולותינו לבלתי נתון אפשרות לפעולות שאינן כרצון השם, שרצונו יתברך מהווה מקור לכל פעולותינו ומעשינו. **וכל פעולותינו מכוונות כלפי מעלה בלבד.**

בתקיעת שופר אנו מראים אפוא, כי מכירים הננו בכך שכל מעשינו ויכולותינו נובעות מהקב"ה – ולזאת מוטל עלינו לפעול לצמצום פעולותינו כנדרש, כדי להשתמש בהן רק כרצונו יתברך.

[סוד ישרים, ראש השנה, עניין ג, יג]

מנהג ישראל (על פי האריז"ל), שאומרים קודם התקיעות **"לְמַנְצַח לְבְנֵי קְרַח.."**

בביאור העניין, אומר רבנו בעל **"מי השלוח"**:

יסוד תקנה זו שהננו פותחים באזכור **"בְּנֵי קְרַח"** על המזמור, עיקרו בא להזכיר בזאת מליצת יושר עבור עם ישראל ביום ראש השנה.

שכן אודות עצם אזכור ייחוס המזמור **'לבני קרח'**, יש מקום לשאול: מדוע מוזכר שם **'קרח'** על בניו?? הן קרח רשע היה ונבלע באדמה בגין מחלוקתו על משה רבנו, ומה עניין אפוא ליחס את בניו משוררי עליון על שמו??

אכן הדבר מתבאר לפי דבריו הנודעים של **האריז"ל**, שהגיד כי לעתיד לבוא יגיע קרח לכלל תיקונו, והדבר נרמז בפסוק שבתהילים **'צִדִּיק פְּתָמָר יִפְרָח'** שסופי תיבות שלהם אותיות **'קרח'**, היינו, שלעתיד יגיע קרח לכלל תיקונו. דבר זה נרמז בפסוק שלפנינו, כאשר עצם אזכור שמו של קרח על בניו משוררי עליון מורה על כך שיהיה תיקון לנפש אביהם באחרית הימים.

הלכך אנו מזכירים את שמו של קרח במזמור **'למנצח'** הנאמר לפני תקיעת שופר, לרמוז בכך שאם לנפש קרח יש תיקון באחרית הימים, קל וחומר שלנו יתכן תיקון עוד בימי חיינו, לכשנחזור בתשובה בימים אלה של ראש השנה. (על פי מי השלוח ח"א, פרשת קרח)

ענין תקיעות המסופקות

תקיעת שופר [=תשר"ת-תש"ת-תר"ת]

**"יהי רצון שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר...
ומן תשר"ת, ומן תש"ת, ומן תר"ת - לפני כיסא כבודך,
וימליצו טוב בעדנו"!!**

[=מתוך נוסח **"יהי רצון"** שלאחר התקיעות]

"סדר תקיעות" אשר בידינו לראש השנה, הכולל בסך הכול מניין **שלושים קולות** [=שלוש פעמים **"תשר"ת"**, שלש פעמים **"תש"ת"** ושלוש פעמים **"תר"ת"**] - שורשו נעוץ כידוע **בספק יסודי** השורר בקרב עם ישראל במשך הדורות, בדבר אופייה של **"תרועה"** שנצטוונו עליה בכתוב **"יום תרועה יהיה לכם"**⁴³:

⁴³ במדבר כט, א.

האם כוונת התורה לקול קטוע הקרוי "שברים" (=גניחות), או שמא הכוונה לקול יבבה שנקרא "תרועה" (=יללה)?? ושמה שניהם נדרשים בלשון הציווי??

לאור מצב 'ספק' זה, ועל מנת לצאת באופן וודאי ידי חובת כל הספקות, סידרו לנו רבותינו חכמי הגמרא את מכלול הקולות שהננו נדרשים לתקוע ביום ראש השנה – שכוללים תקיעות בסדרי "שברים" לחוד, סדרי "תרועה" לחוד, וכן שילוב שני קולות "שברים-תרועה" ביחד. מכל הללו נסדר כאמור "סדר התקיעות" שבידינו, הכוללים סדרי תשר"ת, תש"ת ותר"ת – כמנהג המקובל בקרב תפוצות ישראל מכל הדורות עד לימינו אנו⁴⁴.

אלא שאם כנים הדברים, וקולות הללו מכוח הספק באים – הכיצד הננו מבקשים בתפילת "יהי רצון" שלאחר התקיעות "שִׁיעֲלוּ אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים הַיוֹצְאִים מִן הַשּׁוֹפָר, וּמִן הַתְּקִיעָה וּמִן הַשְּׁבָרִים וּמִן הַתְּרֻעָה.. לִפְנֵי כֹסֵא כְבוֹדְךָ.."? "?? הלא מלאכים נבראים רק ממצוות הנעשות כתיקונן, ומאחר שחלק מסך קולות הללו בהכרח אינם "קול שופר" שנצטוונו עליו מהתורה, נמצא אפוא שרק חלק מן הקולות שתקענו נברא מהם מלאכי מעלה, בעוד שאר קולות הבאים מחמת ספק גרידא אין מלאכים יוצאים מהם כלל! לפי זה היה לנו להזכיר רק את "המלאכים היוצאים מן השופר" בסתם, מבלי לפרט כל הסדרים הכלולים?

יסודן ושורשן של "מצוות ספקיות"

מאיר בזאת מרן הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע בספרו "עין התכלת" השקפת יסוד, הנוגעת במכלול קיום 'מצוות מסופקות' ובקיום המצוות בכלל.

וכך אומר רבנו:

כל מצווה שאדם מקיים אותה, הן בתורת "וודאי" והן מכוח "ספק", נחשבת כמצוות השם לכל נושא ועניין וקדושה של מצווה גמורה יש בה! ואין משנה לצורך העניין באם הננו מודעים בעת קיום המצווה לוודאות שבקיומה, או שהננו שרויים בחוסר וודאות בנוגע להתקיימות המצווה.

שכן, מה עיקר עניין "מצווה"? עיקר מצווה הינו 'קיום רצון הבורא'! ואם זהו עיקר המצווה, מה משנה לנו אפוא באם מקיימים הננו המצווה באורח "וודאי", או שקיום המצווה נעשה מכוח הספק, עיקר שבעיקרים שפעלנו

⁴⁴ ראה טור אורח חיים, סימן תק"ץ, באורך מכל העניין.

בקיום המצווה כמידת יכולתנו וכמיטב הכרתנו! ולכן כל מה שעושים לכבודו יתברך, אף באם נעשה מכוח הספק גרידא – נחשב בשמים כמצווה לכל נושא ועניין, ואף נברא הימנו 'מלאך' המליץ יושר על אדם! אף כשהדבר נפעל רק בגדר 'ספק' כאמור, ואפילו אם בלתי ייודע לעולמים אם נתקיימה המצווה במעשהו. דוגמה לכך ניתן למצוא בקיום מצוות עשה שהזמן גרמה כגון לולב או שופר ברגעי "בין השמשות", שהינו ספק יום ספק לילה, כאשר דבר קיום המצווה לא ייודע לעולם באופן מוחלט וברור.

ומכאן מקור "המלאכים המסופקים" כביכול שיוצאים מן התקיעות המסופקות שאנו תוקעים ביום זה – שהם כאמור 'מלאכי מצווה' לכל דבר ועניין! ולא זו בלבד שהינם מלאכי "מצווה דרבנן" מפני שחכמים הורו לנו לתקעם, אלא אף "מלאכי תורה" הם, מאחר שנועדו לשם קיום מצוות התורה של תקיעת שופר בראש השנה, באופן הנעלה מכל ספק.

הקב"ה הינו חפץ ויקר בעיניו קיום מצוות מכוח 'ספק'

מוסיף רבנו הקדוש להשריש בזאת:

לא זו בלבד שבמצווה מסופקת מקיים האדם בכך "מצווה" – אלא שבעצם כך רצונו של מקום שישראל יקיימו לעתים המצוות מתוך מצב של עמעום וספק! וקורת רוח מיוחדת עולה לפניו יתברך מקיומן של המצוות בידי ישראל באופנים אלו.

שכן אילו חפץ הבורא רק ב"מצוות וודאיות" מצד האדם – כיצד ניתן לקבל את העובדה המתמיהה שדווקא במצוות "יום תרועה" בראש השנה שרויים הננו במצב של עמעום וספק מאז ומקדם, כאשר אף בדורות הקדמונים היה הדבר בלתי נהיר לחכמי ישראל כיצד מקיימים מצווה זו כדת של תורה?!

אלא הוא הדבר אשר דיברנו – ריבון העולמים חביב בעיניו מעשי מצוותיהם של ישראל עד לאחת, וחביבות יתירה נודעת לפניו יתברך כלפי אותן המצוות שישראל מרבים להדר בהן ולדקדק אחריהן, כדי לקיימן באופן מהודר ונעלה מכל ספק. אי לכך במכוון השאיר אותנו הבורא יתברך במצוות 'תקיעת שופר' במצב של חוסר-בהירות כביכול, למען ישראל במעשיהם ובדקדוקיהם יהדרו לקיימה בכל מיני אופנים, כאשר מזאת גופא תעלה נחת רוח מרובה לפני המקום ברוך הוא. וכל התקיעות הללו הנעשות מכוח הספק, נחשבות אי לכן מגופי המצווה!

יתר על כן – מאיר לנו מרן הקדוש **“אורחות חיים”** זי"ע:

מן קיום המצוות במצב ספק נגרמת **“המתקת דינים”** מיוחדת למעלה! ודבר זה בעצמו **מליץ יושר** על ישראל קדושים, שהם כה מהדרים במצוות בוראם.

ענין 'דינא קשיא' ו'דינא רפיא' בראש השנה

על יסוד דברים הללו, ובהסתמך על דברי **“הזוהר הקדוש”** בנידון – **מאיר מרן הקדוש** סוגייה עמומה הנוגעת ל**שני ימי ראש השנה**, שלדברי **“זוהר הקדוש”** יום ראשון של ראש השנה הינו בבחינת 'דין קשה' שמכונה **“דינא קשיא”**, ואלו יום השני נחשב ליום קל יותר הקרוי **“דינא רפיא”**⁴⁵.

עצם העובדה שישראל קדושים מקיימים תמיד שני ימי ראש השנה על יסוד **“ספק”** שמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה, ואז יעובר חודש אלול, כאשר על סמך זאת נוסדו שני ימי ראש השנה – זה בעצמו גורם למיתון הדין הקשה עד שהוא נהפך ל**“דינא רפיא”**! [=דין רפוי]

הלכך יום ראשון של ראש השנה הינו עומד תחת סימן דינים הקשים **“דינא קשיא”** – בעוד בכניסת יום השני מתרופפים הדינים ונעשים **“דינא רפיא”**!

(ספר **“עין התכלת”** למרן בעל **“אורחות חיים”** זי"ע, עמ' ק"פ–קפ"ב)

מ ל כ ו י ו ת

אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכוּיּוֹת, כִּי שֶׁתְּמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם.. [ראש השנה טו.ז.]

מאי משמע **‘אמרו לפני מלכויות’** כדי **‘שתמליכוני עליכם’**??

מבאר מרן הקדוש בעל “אורחות חיים”:

על זאת גופא שהננו מגישים בקשותינו לפניו יתברך על צרכי הגשמיות שלנו, יש לכאורה מקום לשאול: הכיצד נוהגים אנו לבקש מעמו יתברך על צרכינו החומריים – והלוא בהבעת משאלות כאלו נראה הדבר כניסיון לחוות דעה כלפי מעלה, ולהורות לפניו יתברך באיזה אופן ינהג בנו בסיפוק צרכינו האישיים??

⁴⁵ זוהר פרשת פנחס, דף רלא ע"ב.

מקדים להשריש בנו רבנו "אורחות חיים" זי"ע, ערך יסוד דלקמן:

בעת שאדם ממליך עליו את ריבון העולמים ומבטל את דעתו ורצונו בפניו – הופכים ממילא כל מבוקשיו וצרכיו של האדם להיות נוגעים בכבודו יתברך! שכן לאחר שסילק אדם מעצמו נגיעותיו הפרטיות וביטלן אליו יתברך, לשם מה הינו עומד ומבקש על **חיים ושובע, פרנסה וכלכלה** וכיוצא באלה?? אין זאת אלא שעבור תכלית "**כבוד שמים**" מבקש הינו על כל זאת, למען יוכל על ידי כך לעבוד את הבורא יתברך, בשמחה ובטוב לבב מרוב כל! על יסוד זאת יכול אכן האדם להפנות בקשותיו אליו יתברך בשופי ולהביע בפניו את משאלות ליבו הנחוצות, שכן כל מה שיבקש מעתה נכלל במסגרת "כבוד שמים", ומשאלות שנוגעות ב"**כבוד שמים**" דינן שונה ואינן חוזרות ריקם!

וזהו שנאמר כאן:

"אמרו לפני מלכויות" – היינו קבלו על עצמכם עול מלכות שמים שלימה "כדי שתמליכוני עליכם", שכן אז ייהפכו משאלותיכם ובקשותיכם להיות נוגעים ב"כבוד שמים" כביכול! וממילא תוכלו לעמוד ולתבוע את צרכיכם לפני מלך המשפט, והוא יתברך ייענה לבקשותיכם וימלא כל משאלות ליבכם לטובה.

(סוד ישרים, עניין כד)

לשם מה בעצם 'זקוק' הקב"ה לכך, שישראל ימליכוהו עליהם כביכול?? הלוא בין כה וכה הקב"ה הינו מלך כל הארץ ובלעדיו אין אלוהים, כמות שאנו אומרים ביום זה "כי המלכות שלך היא!!"

מיישב מרן הקדוש בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

אמת ונכון הדבר שהקב"ה אינו זקוק להמלכתנו, שהרי השם יתברך הינו מלך עוד בטרם נברא העולם כמאמר "אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ, בְּטֶרֶם פְּלִי־צוּר נִבְרָא!" ואף כלל הידוע כי "אין מלך בלא עם"⁴⁶ חל רק כפי תפיסת הבריאה, ותפיסה זו בעצמה הינה "יציר נברא" מידי הקב"ה, שממנו בא הכול.

אז על שום מה אומר להם הקב"ה לישראל "אמרו לפני מלכויות"?

⁴⁶ פתגם שהוא שגור בפי הקדמונים והמחברים.

אלא לפי שרצה הקב"ה לזכות את ישראל, הלכך נטע בהם תפיסה זו כאלו חסרה בעולם המלכתו יתברך מידם, למען ירבה על ידי כך שכרם של ישראל בגין המלכת הבורא עליהם מיוזמתם ומבחירתם. זאת למרות שבורא עולם אינו חסר כלום כמובן, ומלכותו בכל משלה אף ללא המלכתנו כביכול.

וזהו שאומר להם הקב"ה לישראל: **"אמרו לפני מלכויות"**, ועל שום מה? **"כדי שתמליכוני עליכם"** היינו למען תעשו זאת מעצמכם ומבחירת ליבכם, שבזאת יתמלא רצוני שתהיו שותפים בהמלכה זו, ובכך תזכו במעשיכם.

(**"תפארת יוסף" לראש השנה, ד"ה "אמרו לפני מלכויות"**)

לֹא הִבִּיט אֶזְרוֹן בְּיַעֲקֹב.. ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ..

עם ישראל – אומר מרן **'אורחות חיים'** – קשור אל השם יתברך תמיד, כמאמר הכתוב⁴⁷ **'וְאַתֶּם הִדְבַּקְתֶּם בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים פְּלִאֵת הַיּוֹם!** אף שנראה לעינינו יהודי שסטה מדרך הישר חס ושלום, הרי בעומק פנימיותו נותר בעל זיקה לקב"ה, שכן החטא פוגם רק בשכבה 'החיצונית' של הנפש, אבל בעומק הנפש נשאר ניצוץ קדושה שאינו כבה לעולם, ואכן בגין כך פתוחה בפני יהודי אפשרות לחזור בתשובה אליו יתברך ולהיטהר מעוונותיו. **משל למה הדבר דומה??** לאבן יקרה שנפלה לתוך רפש וטיט ונטנפה, שצריך רק להוציאה מן הבוץ כדי לנקותה ולצחצחה, ואז תבריק כבראשונה, ולעתים אף יותר.

וזהו שאומר הכתוב **"לֹא הִבִּיט אֶזְרוֹן בְּיַעֲקֹב"**, היינו: מי שמביט פנימה לתוך לב היהודי (= **'הבטה'** לשון הסתכלות לעומק) ייווכח לראות כי אין **'אֶזְרוֹן'** מצוי בקרבו חלילה, ובנקודה הפנימית שבקרבו יש לו שייכות וקשר עם הקב"ה. וזהו **'ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ'**, היינו נקודת העומק בלב ישראל נשאת תמיד קשורה ודבוקה בהשם יתברך.

[סוד ישרים, נג]

וְנֹאמַר, פִּי לֹה' הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם

'מֶלֶךְ' ו'**מוֹשֵׁל'** – אומר רבנו **'אורחות חיים'** – הינם מושגים דומים, אבל נפרדים ושונים. שכן **'מֶלֶךְ'** הינו מי שנבחר למלוך ברצונו של העם והוא מולך עליהם בהסכמה – ואלו **'מוֹשֵׁל'** זה מי שמנהיג ורודה בעם בעל-כורחו.

⁴⁷ דברים ד, ד.

הקב"ה אמנם הינו קרוי 'מֶלֶךְ עַל פֶּל הָאָרֶץ', אולם מושג המלוכה מבחינת 'המקבלים' אינו שווה בכל. שכן ישראל מקבלים עליהם 'עול מלכות שמים' מדי ערב ובוקר וממליכים על עצמם את השם יתברך מרצונם ובחפץ ליבם, לכן הקב"ה מכונה אצלם 'מֶלֶךְ' כמאמר 'פִּי לָהּ הַמְּלוּכָה'⁴⁸.

ואלו כלפי אומות העולם מכונה השם יתברך 'מוֹשֵׁל', לפי שאומות העולם אינן מוכנות להודות מרצונן במלכותו יתברך, והקב"ה מושל עליהן 'בהכרח' ובכפייה שלא מדעתם, הלכך לגביהם נאמר בכתוב "וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם!"

[סוד ישרים לראש השנה, עניין נ"ו]

' זכרונות '

"אמרו לפני זיכרונות, כדי שיעלה זיכרונכם לפני לטובה.."

[ראש השנה טז.]

לכאורה מה שייך בכלל עניין 'זכירה' לגבי השם יתברך, והלוא אין שכחה לפני הקב"ה כמאמר 'פִּי זֹכֵר פֶּל הַנְּשַׁפְּחוֹת אֲתָה הוּא מְעוֹלָם וְאִין שְׁכָחָה לְפָנַי כִּסָּא כְבוֹדֶךָ'?

מבאר בזאת מרן בעל 'תפארת יוסף' זצ"ל:

'זכירה' זו שהננו מוזהרים עליה, אין המדובר כלפי הקב"ה כביכול, שכן אצלו יתברך אין שייך עניין 'שכחה' כאמור – רק כלפי האדם עצמו מדובר כאן.

שכן למרות שהקב"ה מנהג עולמו בכל עת והשגחתו יתברך פרוסה על העולם בתמידות – אך אצל האדם נסתר הדבר, ואין הוא רואה זאת בתדירות מול עיניו. להיפך, האדם מצדו רואה כיצד 'עולם כמנהגו נוהג' ומכוח הרגלו בכך הינו נעשה 'שוכח' מעניין השגחתו הפרטית של הקב"ה על תבל ומלואה, ואינו מרגיש החיבור אליו יתברך.

אי לכך מוטל על אדם לקבוע 'זיכרון' דבר זה בליבו, כי השם יתברך הינו מנהיג העולם ובעל הבירה, והוא נוהג בעולמו כרצונו, וכל מה שרואות עיני האדם בהצלחתו אינו מגיע בעצם מכוחו ועוצם ידו כביכול, רק הכול בא בהשגחה פרטית ממנו יתברך. וככל שיקבע האדם בליבו הכרה זאת, כך ייווכח לראות בבירור את החיבור השורר בין הנהגת הבריאה עם השם יתברך, וזכירת בורא עולם תמלא את נפשו מבלי הפסק.

⁴⁸ ספר עובדיה פסוק כא.

וזהו שאמרו חז"ל: **"אמרו לפני זיכרונות"**, היינו הזכירו לעצמיכם עניין האמור, וקבעו בלבבכם את עניין הנהגת השם יתברך בהשגחה תמידית, ביום ראש השנה שבו מתחדשת ההנהגה, **"כדי שיעלה זיכרוכם לפני לטובה"** היינו שעל ידי זיכרון זאת ייקבע הדבר בליבכם לטובה, **ותהיו זכורים תמיד בחיבורכם עם בורא עולם.**

[תפארת יוסף]

*

כֹּה אָמַר ה', זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ.. לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בַמְדַבֵּר...

מבאר בזאת מרן אדמו"ר בעל **"אורחות חיים"** זצ"ל, משמו של אביו הקדוש מרן בעל **"בית יעקב"** זי"ע:

"חֶסֶד נְעוּרֶיךָ" היינו האהבה והתשוקה שהיו לישראל בראשית היותם לעם, כשעדיין היו 'מנוערים' מתורה ועבודה ובטרם ניתנה להם התורה.

"אֶהְבֶּת פְּלוּלוֹתֶיךָ" זוהי אהבה העזה שהייתה לישראל בעת שעדיין לא נמצא בהם עניין התורה, ומכל מקום היו 'מכלילים' עצמם אז ברצונו יתברך.

"לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בַמְדַבֵּר" כלומר: אף בעת שהיו ישראל בבחינת **'מדבר'** היינו שנראה לכאורה כי אור פניו יתברך נטה מהם, כאשר נזופים היו במדבר במשך ארבעים שנה ונגזר עליהם למות במדבר, בעת שההנהגה האלוקית כלפיהם הייתה בבחינת 'אחור'⁴⁹ עד שנדמה להם שאין השם יתברך חפץ בעבודתם חלילה – מכל מקום לא פסקה חיבתם של ישראל אל הקב"ה משך כל אותן שנות מדבר הקשות, והיו כרוכים אחריו יתברך על כל צעד ושעל.

כלל הדברים הינו מלמד על כל פנים, כי בעמקי ליבם קשורים הם ישראל בשם יתברך, ואין קשר זה מקרי כביכול או תלוי בנסיבות כלשהן. ומכאן שהכישלון מצד ישראל אינו נוגע **בשורש מהותם** והינו לפי שעה בלבד, ולאחר מכן חוזרים ישראל אל מהותם האמיתית ולקשר עמו יתברך.

הלכך נקבע לומר זה הפסוק בסדר **'זיכרונות'** בראש השנה, לפי שכל ראש השנה מתעורר זה הכוח של **'ששת אלפים שנה'** מזמן ראשית הבריאה, והננו מזכירים אי לכן זכותם של ישראל מן 'דור המדבר' בכדי להטעים בכך, שאף אם במהלך השנה נטינו מרצון ה' לדאבון הלב, לא היה בזאת דבר מכוון

⁴⁹ עץ החיים לרח"ו שער מיעוט הירח פרק ב. אוצרות חיים, שער הארות זו"נ, פרק א.

חלילה, רק הכול בגדר 'מקרה' היה כביכול. שכן עצמותנו טבועה כולה בקדושת ישראל ובקדושת האבות, שהיו מקושרים באהבת איתן אל הבורא יתברך, למרות כל שעבר עליהם בזמניהם השונים. אות יש בכך שאף אנו הננו מקושרים עמו יתברך, ואין באפשרותנו להיפרד הימנו כל עיקר.

ודבר זה גופו, מזכיר אותנו לפניו יתברך לטובה.

[סוד ישרים לראש השנה, אות ט"ז, בשם מרן בעל "בית יעקב" זי"ע]

'שופרות'

וּנְאָמַר, תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּפֶּסֶחַ לְיוֹם חֲגֵנוּ..

מה עניין 'תקיעת שופר' אל 'בַּפֶּסֶחַ לְיוֹם חֲגֵנוּ'?

אומר מרן בעל 'אורחות חיים' בספר 'סוד ישרים', כי ביום נשגב זה של יום ראש השנה שבו 'כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן'⁵⁰, גוברים כנגדנו כל מיני הסתרים, המנסים להפריע לקבלת תפילותיהן של ישראל.

לשם כך נועדה מצוות 'תקיעת שופר'. באמצעות התקיעה בשופר עולים קולות שופר הללו למעלה ובוקעים את כל המסכים המבדילים, וכל אותם מסתירים למיניהם נעשים בטלים ומבוטלים, עד שתפילות ישראל נעמדות להן לפני כיסא כבודו יתברך.

וזהו שאומר הכתוב:

"תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר", על שום מה? על כי 'בַּפֶּסֶחַ לְיוֹם חֲגֵנוּ', היינו לפי שביום זה קיימים מסתירים שמבקשים 'לכסות' ולהעלים אורו יתברך מפני ישראל קדושים, ומאידך משתדלים בכל כוחם לבל יעברו תפילותיהם ויגיעו למעלה עד כיסא הכבוד חלילה. 'כיסויים' הללו (= 'בַּפֶּסֶחַ' מלשון כיסוי) נעשים בטלים ומבוטלים, והם מפנים דרכם בפני תפילות ישראל באמצעות 'תקיעת שופר'.

(סוד ישרים, ראש השנה, עניין סא)

%%%

⁵⁰ מדברי המשנה בראש השנה, טז-א. וראו שני פירושים בגמרא (יח.), כבני אמרנא (צאן), או כמעלות בני מרון.

מי תיקן את נוסח פיוטי 'ובכן'

ונוסח 'מלכיות, זכרונות, ושופרות' בראש השנה??

מדברי רבנו הגדול בעל "אורחות חיים" זי"ע בנידון

רבנו הגדול בעל "אורחות חיים" זללה"ה, הדפיס בסוף ספרו את המאמר הנקרא "עשר מילין דחסידותא דהוה נהוג בהון רב" שמקורו בתשובת הגאונים, כאשר באמצע דבריו מביא מתוך 'ספר יוחסין' המחשב בין הדברים מעלה זאת כי 'רב היה מכוון ליבו בתפילה'. לאחר שמציין רבנו את מקורו טהור כדרכו, הריהו כותב בזה הלשון:

"גם אשכחן ביה 'ברב' שהיה ממייסדי מטבע התפילה, כמו דאיתא בירושלמי ראש השנה (פ"א ה"ג):

'מלתא דרב אמרה [=כולם נידונים בראש השנה, וגזר דין של כל אחד ואחד מתחתם בראש השנה]', דתני בתקיעתא דרב "זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון, כי חוק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב, ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות...". (=ע"כ בירושלמי)

[='תקיעתא דרב' פי' 'קרבן העדה' שהוא סדר המוסף שתיקן רב, שבו תוקעים]

ובספר 'זוהר הקדוש' פרשת בשלח (דף נ"ב ע"א) איתא:

"אמר רבי ייסא, אשכחן [ברזא דא] בתקיעותא דרב בבבל תלת 'ובכן' 'ובכן' ובכן' לקבלי הני תלת, וכך הוא סידורא. אמר רבי ייסא, כלא אתכליל בהאי שמא קדישא ואסתיים ביה, אשתכח דשלימו דרתיכא קדישא אית ביה, עב"ל הזוהר.

ועיין ברכות (דף ל"ג ע"ב) דרב ושמואל תיקנו מרגניתא בבבל 'ותודיענו' וגו' יעו"ש. וכל זה מורה, שהיה [רב] מכוון ליבו בתפילה [ומייסד נוסחי תפילה]. (=ע"כ מדברי רבנו, שם)

מבואר יוצא מדברי רבנו, כי האמורא 'רב' תיקן חלקים מתפילת ראש השנה, ומונה נוסח 'סדר זיכרונות' כאמור, וכן נוסחי תפלת 'ובכן' שבתפילת י"ח.

וכבר ציינו בספרים על פי הגמרא, כי רב תיקן עוד כמה נוסחאות תפלה שבידינו כמו 'יהי רצון מלפניך שתתן לנו חיים ארוכים' וגו' (ברכות טז:). שזהו תפילה שנהגנו לאומרו קודם ברכת החודש, ולכן מסיימים אחריו בתיבות 'בזכות תפלת רב'. וכן תיקן נוסח שנקרא 'מודים דרבנן' כמבואר בירושלמי (ברכות פ"א ה"ח), ועוד.

ובדבר נוסח 'ובכן' שבתפלת שמונה עשרה, בזוהר (שם) לפי גרסה אחת נאמר 'בתקיעתא דרב המנונא', אבל בספר 'תולעת יעקב' לגאון הקדמון רבי יעקב צמח, מביא הנוסח בשם מדרשו של רשב"י והוא הזוהר שלפנינו, וגורס שם 'תקיעתא דרב'.

ומה שהביא בזוהר 'תלתא ובכן' (שלש 'ובכן'), הנה אנחנו אומרים ארבע: 'ובכן יתקדש' 'ובכן תן פחדך' 'ובכן תן כבוד' 'ובכן צדיקים', אבל באמת בימים הקדמונים אמרו רק שלש פעמים ופעם אחת אמרו 'ואז צדיקים', ויש גם שלא אמרו 'ובכן יתקדש'. וכן מובא בתשובת הגאונים תשובה המיוחסת לרב האי, בספר שערי תשובה סימן רצ"ז, ומזהיר שם שלא להוסיף או לגרוע משלשה כי יש בזה סודות נוראים, ע"ש. וידוע שהם כנגד 'מלכויות זיכרונות ושופרות', וכן כנגד ג' הפסוקים שבפרשת בשלח שיוצא מהם שם ע"ב, וכן משמע בזוהר, והדברים ארוכים. ואלו ב'שער הכוונות' כתב לומר ד' בכך, וכל מקום כמנהגו.

מנהגי

כ"ק מרנן רבותינו זללה"ה

בראש השנה

[שנהגו בהם בקביעות, או לעיתים מזומנות]

א. מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע שימש בעצמו "בעל תוקע" בראש השנה. וכן נהג אחריו בנו מרן בעל "תפארת יוסף" זללה"ה, ששימש גם כן בעצמו בתור 'בעל תוקע' בראש השנה.

ב. רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע ציווה פעם בראש השנה קודם תקיעת שופר לכל החסידים הנמצאים בבית מדרשו, שיאמרו עמו בכוונה גדולה תפילת "אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו..". עד "ולאהבה את שמך"⁵¹, כך יאמרו עמו כמה

⁵¹ אולי הכוונה בזה על דעת 'זוהר הקדוש' בפרשת אמור (דף ק' ע"ב) שכותב, שבראש השנה מתעורר דין כנגד ישראל והשטן בא לקטרג עליהם, ואף שהקב"ה הינו אוהב דין כמאמר הכתוב 'כי אני ד' אוהב משפט', מכל מקום אהבת בניו מנצחת את אהבת הדין, מכוחה של תקיעת שופר שמעוררת רחמים על ישראל ומערבבת את טענות השטן, ומכוחם הם זוכים בדן (ע"ש). ואולי רצה רבנו לעורר בזה אהבה ולהמתיק הדינים. ומי יעמוד בסוד קדושים!

פעמים. ואמר, אשר רואה גזירות לא עלינו על ישראל⁵², על כן יתפללו בהתלהבות ובתשובה ממעמקי הלב. והוא עצמו אמר כן בבכייה רבה.

תלמידו הגדול של רבנו, הגאון הקדוש רבנו צדוק 'הכהן' מלובלין זצ"ל, נהג כן אחר רבו בכל שנה ושנה, וציווה לקהל עדתו שיאמרו כן קודם תקיעת שופר ג' פעמים. [ספר 'דור ישרים']

ג. בראש השנה האחרון לימי חייו, ציווה מרן בעל "אורחות חיים" זללה"ה לנגן כמה פעמים מזמור "שיר למעלות אשא עיניי אל ההרים". [שם]

ד. כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, היה נוהג לעמוד על רגליו במשך כל תפילות חזרת הש"ץ שבימים הנוראים, עד לשנותיו האחרונות שבהן נחלש מאוד והוכרח לשבת על כיסא מושבו.

ה. קודם אמירת 'למנצח', נוהג היה כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה לעמוד אצל הבימה עטוף בטלית כשהשטריימל חבוש לראשו והטלית משוכה על השטריימל, והיה קורא ברתת מאמרי "זוהר הקדוש" בעניין תקיעת שופר הנדפסים במחזורים. את מאמרי "הזוהר" היה מרן קורא בלחש ובהתרגשות עצורה, מעט במרוצה, והיה המעמד נמשך זמן מה, כאשר כל הקהל עומדים מסביב ומביטים בפני מרן בחרדת קודש. עד שנשמע קולו של 'בעל תוקע' בהכריזו 'למנצח', ואז החלו הכול מזמור 'למנצח'!

ו. מנהג כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל לשמש 'בעל מקריא' בעת תקיעות שופר של 'מיושב'. ומה נהדר היה מראה כהן גדול בעת היותו עומד אצל התיבה ליד 'בעל התוקע' מלובש ב'קיטל' והטלית עם העטרה מופשלת על פניו הקדושות שהיו פני להבים, ונשמע קולו בקודש ברטט: 'ת-ק-י-ע-ה! ש-ב-ר-י-ם-ת-ר-ו-ע-ה! אשרי עין ראתה אלה ואוזן שמעה זאת!

ז. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל לא היה נוהג להגיד תפילת 'תשליך' ביום ראש השנה, והיה אומר 'תשליך' ביום סליחות של י"ג מידות.

~~~~~

⁵² בקונטרס 'זיכרון לראשונים' להג"ר ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין-ברוקלין מביא סיפור זה והוא כותב, שבאותה השנה התחדשה גזירת לקיחת יהודים בני חיל לצבא.

זיכרונות מימי ראש השנה

במחיצת רבותינו הקדושים זללה"ה זי"ע

(אצל כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבי שמואל שלמה זללה"ה

מראדזין)

- א. ביום ערב ראש השנה, עברו כל החסידים שבאו להסתופף בחצר הקודש לקבל פרישת "שלום" אצל הרבי בקודש פנימה.
- ב. תפילת מנחה של ערב ראש השנה, התפלל הרבי זי"ע בבית המדרש ביחד עם הציבור [למרות שבשאר תפילות השנה התפלל בחדרו].
הרבי זכרונו לברכה נכנס לבית המדרש להתפלל בשעה מאוחרת מאד.
- ג. לאחר תפילת מנחה, יצא הרבי מבית המדרש בליווי אחד מן החסידים, אל רחבת הגינה שבחצר מאחורי בית המדרש.
- ד. בתפילת ערבית של ראש השנה, לא היה הרבי נוכח בבית המדרש, אלא התפלל בחדרו המיוחד שליד בית המדרש, כדרכו בקודש במשך כל שבתות השנה.
- ה. עם סיום תפילת ערבית של יום טוב, עברו המוני החסידים שהגיעו מכל המדינה, על פני הרבי בחדרו, לאחל ולומר "גיט יום טוב!" לברך ולהתברך בברכת שנה טובה (רק עברו, מבלי הושטת יד).
- ו. ה"טיש" (עריכת השולחן הטהור) בראדזין אצל כ"ק מרן זצ"ל, נערך בשעה מאוחרת מאד (בשעה 2 בלילה ויותר. בשנת תרח"ץ היה מעשה, שהרבי נכנס לטיש רק ב-3 וחצי בלילה). בין היושבים ליד **שולחן הרבי** ("טיש זיצערס"), היו הרשומים להלן: גיסו של הרבי, כ"ק מרן אדמו"ר (מוהרא"י) זצ"ל; הרה"צ רבי מאָטיע ליינער מלובלין, דודו הישיש של הרבי; החסיד הישיש רבי ישראל'קה סטאַצקער בעל המסדר" של כתבי היד של ספר הקדוש "בית יעקב" על ויקרא (ועוד), אשר עוד היה תלמיד אצל מרן רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע; וכן החסיד המפורסם רבי לייבל פשוט ע"ה מווארשה.

ז. ב'טיש' לא היה רבנו זי"ע אומר 'תורה', כמנהגו. פעם אחת בליל ראש השנה אירע בעת עריכת השולחן הטהור, שישב מרן זצ"ל ושתק במשך עשר דקות או יותר, נשען על ידיו והביט בעיניים חודרות, והיה שקט עד אימה, כי חשבו שהנה עומד רבנו אדמו"ר להשמיע ממדברות קדשו, אבל לבסוף הורה באצבעו לבעל מנגן לזמר 'אתה נגלית' (מפי ר' ראובן וינדרבום ז"ל מלודז' ר"ג)

ח. הדוחק ששרר ב'טיש' בליל ראש השנה, שהיה נערך כאמור בשעה מאוחרת, היה רב ועצום, לרגל ה"עולם" האדיר שהגיע ל"ראדזין" ליום טוב של ראש השנה, מכל ערי השדה בסביבה, ומכל ערי ועיירות פולין (בראש השנה הייתה ה"נסיעה" הגדולה ביותר אל הרבי, כמקובל בחצרות הקודש שבפולין). והיו חסידים ששכבו תחת הספסלים, מרוב הלחץ זה הדחק אשר שרר בבית המדרש ואף מחוצה לו.

וא"ה: בקשר לנסיעת "העולם" לראש השנה בראדזין, סיפר לימים כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, גיסו של כ"ק מרן זצוק"ל, שלעת נסיעת ראש השנה האחרון של שנת תרצ"ט, הגיעה לראדזין "נסיעה" גדולה, שהייתה מורכבת בעיקר מבחורים ואברכים עולי ימים. אנשי החצר, שמורגלים היו בבואם של חסידים ואנשי מעשה באים בימים שהגיעו לימים נוראים להסתופף בצל הקודש, העירו באוזני מרן זצוק"ל לאמור: איה אבותיהם של אלו? ('זוי זענען די טאָטע'ס'?) ומדוע לא באו הם הנה?

נענה לעומתם כ"ק מרן זצוק"ל במתק לשון ובגערת חכם, באמרו: "די טאָטע'ס דאַרף אַיך? די קינדער.. זיי דאַרף אַיך האָפּיין!! [=וכי הזקנים דרושים הם לנו?! הלוא לנו דרושים הם הצעירים, הנערים, ואליהם עיקר כוונתנו!] יישארו נא הזקנים בביתם באם ירצו, אולם ישלחו הנה 'הנערים' במקומם.. [=כידוע זאת הייתה משא עבודתו בקודש של מרן ולמענם פתח הישיבות הקדושות 'סוד ישרים' בפולין וניהלן במסירות נפש, זי"ע]

ט. הרבי ז"ל נכנס ל'טיש', ועשה "קידוש" על הכוס ללא שהיות. לאחר מכן, בצע על י"ב חלות, שתי חלות גדולות ועשר חלות קטנות.

י. את ה"בִּילְקֶס" של י"ב חלות משולחן מרן זצ"ל, היו חוטפים החסידים, עד כי בשנה מסוימת ביטלו את חטיפת החלות, משום מעשה שהיה.

יא. הרבי היה מטבל את התפוח בדבש, ואחר כך חטפו החסידים "שיריים" (בכלל המנהג היה שלא 'חילקו' את השיריים לחסידים, רק החסידים "חטפו" בעצמם).

בשנה אחת, אירע בעת טיבול התפוח בדבש, אשר נטבל קצה זקנו של כ"ק הרבי זכרונו לברכה, בתוך צלוחית הדבש. ואז הגיב מרן על כך, שזה "סימנא מילתא" מיוחדת לשנה טובה ומתוקה ביותר.

יב. החסיד **רבי לייבל פשוט ז"ל מזורשה**, נתכבד בשירת "**אתה בחרתנו**" ליד השולחן הטהור (הייתה לו "חוקה" בכך).

יג. בעת אכילת ה"קומפוט" (לפתן), היה **מרן זצ"ל** מטבל פרוסת חלה בתוך הקומפוט. (=שמא כדי לצאת מידי "ספק ברכה" בסעודה על ה"קומפוט")

יד. "תפלת שחרית" של ראש השנה היו מתפללים בבית המדרש בשעה מאוחרת, היות ו**כ"ק מרן זצ"ל** חפץ שבחורי הישיבה יתפללו בשעה מוקדמת יותר ויסיימו גם כן בשעה מוקדמת, ושלא יתפללו יחד עם החסידים ו"בעלי הבתים" במניין של הרבי, זאת על מנת ש"סדר הישיבה" לא יופר לגמרי וכדי שיוכלו אפילו ביום ראש השנה לקיים "סדר לימוד" בישיבה! (לפעמים עזב הרבי את חדרו שהתפלל שמה, או בתפלת מוסף, בכדי לראות במו עיניו אם אכן הבחורים יושבים ולומדים כמבוקש..)

טו. בתור "בעל שחרית" אצל הרבי זיכרונו לברכה בראש השנה, שימש **החסיד המפורסם רבי שלמה הלברשטט מלובלין**, אשר שימש כנשיא הקהילה היהודית בלובלין ומזכיר הישיבה הגדולה "חכמי לובלין" (=ממקורבי **מרן הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל**, רבה של לובלין וראש הישיבה). (אצל אדמו"ר בעל '**תפארת יוסף**' זי"ע שימש בעל תפלה הרה"ג ר' **אהרן צבי ארליך זצ"ל**, שאף היה 'חוזר' אצל בעל '**תפארת יוסף**' זי"ע, והיה מכונה בפי החסידים על שם עירו "ר' **אהרן ז'ליחובר**". בסוף ימיו כיהן ר' אהרן כרב במרקישוב. הוא נפטר בשנת תרצ"ה)

טז. תפילת שחרית, היה **הרבי רש"ש זיכרונו לברכה** מתפלל בחדרו ביחידות.

יז. כ"בעל תוקע" בראדזין בימי הרבי זצ"ל, שימש החסיד הנודע רבי יוסל קריליווער ע"ה (=אנגלסברג).

יח. לפני "תקיעת שופר" הייתה הפסקה מסוימת, שבה עבר כל ה"עולם" אצל הרבי זיכרונו לברכה להזכיר עצמם עם "קוויטלעך".

יט. "בעל מוסף" אצל הרבי זצ"ל (בשני הימים), היה החסיד המפורסם רבי ישראל'קה סטויצק'ר ז"ל (הנזכר לעיל). בתפילת "מוסף" התפלל הרבי ב"מנין" (וכך גם בשבתות השנה).

כ. גם בליל השני של ראש השנה, ערך כ"ק מרן זצ"ל את שולחנו הטהור. כא. היו לא מעטים מקרב החסידים ואנשי מעשה שבקהל הקודש, אשר לא נסעו בחזרה לביתם במוצאי ראש השנה, אלא נשארו כבר בחצר הקודש במחיצת קדשו של הרבי למשך "עשרת ימי תשובה", עד אחרי "יום הקדוש" (יום הכפורים).

[=חלק ניכר מן ה"זיכרונות" דלעיל, נשמעו ונרשמו בשעתו מפי החסיד הנודע ר' ראובן וינדרבוים ז"ל, מעיר לודז'-רמת גן ארה"ק ת"ו, מן העושים ומעשים למען תקומת חסידות ראדזין לאחר השואה, וממנהלי המוסדות. יום פטירתו לבית עולמו, בליל ב' דראש השנה, תשס"ה. יהי זכרו ברוך!]

'ענינו של ראש השנה'

סיפר הרב החסיד ר' ישעיה שנור ז"ל, מזקני וחשובי חסידי ראדזין בירושלים:

"שמעתי בראדזין מפי הגבאי הוותיק בחצר רבותינו, החסיד רבי חיים הרובשובר ע"ה:

פעם אחת נכנסו האחים הקדושים, רבנו גרשון העניך (=לימים בעל "אורחות חיים") ואחיו הרב ר' אברהם יהושע העשיל, אל הקודש פנימה לחדר אביהם הגדול רבנו בעל "בית יעקב" זי"ע, בימים שלפני ראש השנה, כשהם מבקשים להבין ולהשכיל בעניינו של יום הנשגב 'ראש השנה'. על כך השיב להם רבנו בעל "בית יעקב" בנוקטו ב"לשון ערומים" – כדלקמן:

"שמעתי ממאן דהוא שהיה ב'דייטשלאַנד' (=אשכנז) בראש השנה, ושמע מפי ה"פּרעדיגער" (=כך כונו רבני אשכנז דאז) לאמור: "די זאך פון 'ראש השנה' איזט דער 'שופר'..!" (=עניינו של חג 'ראש השנה' – זהו ה'שופר'!). אמר ולא יסף. ודשו בו החסידים להבין כוונת הקודש בדברים.

מכתב קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצללה"ה

לקראת ימים הנוראים וראש השנה, ולמטרת חיזוק ישיבת 'סוד ישרים' דראדזין
בירושלים עיה"ק ת"ו

נכתב לאנ"ש בארץ הקודש לפני שבעים ואחת שנה, בפרוס ימים הנוראים בחודש
אלול תשי"ד⁵³

בעזרת השי"ת ב' תבוא ט"ו אלול תשי"ד, ברוקלין

לכבוד ידידי אנשי שלומנו היקרים הצמודים במורשי לבבי, ה' עליהם יחיו, בכל
מקומות מושבותיהם בארצנו הקדושה

אחר דרישת שלומכם הטוב לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה בעזרת
צור ישראל וגואלו ב"ה וב"ש, ולקראת הימים הקדושים ימי הרחמים והסליחות,
וימי מועד השמחה בבחינת 'יְמִינוּ תְחַפְּקֵנִי'⁵⁴.

הנני מרגיש בקרבי חובה נעימה לפקוד את שלומכם לטובה, ולהביא לפניכם את
ברכותיי הנאמנות, ברכת השנים וברכת אמונים. בייחוד רואה אני צורך נפשי
לכך בגלל שנבצר מאתנו השנה להיפגש איש את רעהו בימים הקדושים האלה,
כאשר היינו עושים כן בשנים האחרונות, מיום שזכיתי בעזרה שי"ת לעלות לארץ
קדשנו ותפארתנו, עם תום שנות סבלי ונדודי הרבות.

אמנם אין כאן המקום להרבות דברים על ערכם וסגולתם של הימים הקדושים
האלה, ומה אדע אשר לא תדעו גם אתם. ובייחוד החסידים הוותיקים שביניכם,
אשר זכו ליצוק מים על ידי מורינו ורבותינו הגה"ק זצללה"ה זי"ע, ואשר תורתם
שגורה בפיהם. אבל רצוני רק להראות על הקשר המהודק שבין ימים האלה ובין
המפעל הקדוש שהעמסנו מרצוננו הטוב על שכמנו להקים בירושלים עיה"ק
ישיבת ראדזין 'סוד ישרים'⁵⁵ לזיכרון עד למאורנו הגדולים ורבותינו הקדושים
זצללה"ה.

⁵³ בשנת תשי"ב עלה לראשונה כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר זצוק"ל לחונן את עפר ארץ הקודש, לאחר שנות
המלחמה הנוראה, ולאחר שכיהן כמה שנים כרב בסוסנובצה בפולין. שהה בארה"ק עד שנת תשי"ד, במהלך הזמן
הזה הוכתר בכתר אדמו"רות ראדזין, הקים בתי חסידים דראדזין וקומם מחדש את ישיבת 'סוד ישרים' בירושלים
עיה"ק. מכתב זה נכתב לחסידים בארה"ק בשלהי שנת תשי"ד, מגולת אמריקה שם שהה רבנו זצ"ל בשנים אלו.

⁵⁴ שיר השירים ב, ו. ויסוד הדבר שפסוק זה נאמר על סוכות, נמצא בזוהר ובמדרש, ובכוונת האר"י.
⁵⁵ המדובר בישיבת 'סוד ישרים' דראדזין בעיה"ק ירושלים ת"ו, שנוסדה ע"י כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בשנה ההיא.

ואפשר למצוא רמז לזה בירושלמי⁵⁶, הובא ב'סוד ישרים' לראש השנה⁵⁷:

'בכל הקורבנות כתיב 'חטאת', ובראש השנה ובשבועות לא כתיב 'חטאת'. אלא מתוך שקבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם'. (=ע"כ בירושלמי)

וקשה, התינח שבועות שאז היה זמן מתן תורה, אבל ראש השנה מה היא התורה שמקבלים בר"ה?? ותירץ ב'סוד ישרים' שם, כי עניין התורה היא מדת אבות הקדושים, כי נקראת היא 'תורת חסד'⁵⁸ וגם איתא כמה פעמים בזה"ק 'אורייתא מגבורה נפקית'⁵⁹, וביותר ניתנו דברי תורה עם כוחו של יעקב שמידתו 'תפארת' שכוללת שתי המידות 'חסד' ו'גבורה', ולזה נקראת התורה גם כן 'תפארת'. ויען שבראש השנה קובעים ישראל בלבבם בתקיעת שופר את קדושת האבות, כמבואר ברזא דתקיעות⁶⁰, ממילא יצאו ישראל זכאין והרי הם נחשבים ברי' חדשה כאלו לא חטאו מעולם.

ע"כ תוכן דבריו הקדושים.

הרי מפורש, שבראש השנה הוא הזמן הנכון לקבלת עול תורה.

וברור לפענ"ד, כי בבחינת קבלת התורה נכללה גם המצווה הקדושה להיות מתומכי אורייתא, ועל ידי כך זוכין לשנת ברכה וישועה ושפע הצלחה, מעין עניין יששכר וזבלון כידוע. על כן החובה הקדוש על כל אחד ואחד מאנ"ש שליט"א, לזכור בימים הקדושים האלה בקיום הישיבה הקדושה אי"ה בעתיד.

ובזכות זה תיכתבו ותיחתמו בספרן של צדיקים לאלתר לחיים טובים, אתם וכל בני ביתכם בתוך כל ישראל, ותזכו לשנת גאולה וישועה בכלל ובפרט, ותתברכו ממעון הברכות בשפע הצלחות אכי"ר.

והנני בזה ידידכם הנאמן הקשור אתכם בעבותות אהבה, המצפה לישועת ישראל⁶¹.

אברהם ישכר

⁵⁶ פרק ד' דראש השנה, הלכה

⁵⁷ שם, עניין ל.

⁵⁸ שזה כנגד מדת 'חסד לאברהם'.

⁵⁹ היינו שהתורה יונקת כוחה ממידת הגבורה, שהיא מדת יצחק. כן מבואר בזהר הקדוש, ח"א דף פד ע"ב.

⁶⁰ עיין זהר הקדוש פרשת אמור, דף צח ע"ב.

⁶¹ המכתב הוגה מתוך כתי"ק אדמו"ר זצ"ל, ונתקנו בו כמה שגיאות שנפלו בדפוסים הקודמים.

אגרת ברכת השנים

מאת מרן אדמו"ר הרה"צ רבי שמעון שלום זצוק"ל

מאמשינוב⁶²

אל מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל

ב"ה בין יו"כ לסוכות⁶³

שלום רב לכבוד ידידי הרה"ח צנא מלא ספרא חסידא ופרישא מגזע קדושים
ותרשישים הרב ר' אברהם ישכר שיחי' מסאסנאווצע יצ"ו

אחדשת"ה באהבה, יקרתו בבואו לאה"ק ת"ו מקרוב⁶⁴ בעת צאת השנה
השגתי נכון, ומטרדות בעניינים שונים לא השבתי עד כה. השי"ת ייתן ונזכה
לשנה טובה ומתוקה שנת ישועה ומבורכה בכל הטוב הדרוש, ויזכה לישועה
בכל משאלותיו ודרישותיו לטובה ממנו ומאחיו הבן יקיר יעקב אלימלך
שיחי⁶⁵, הנהו בא בתכיפות לביתנו, והנהו מעט מסודר.

ידידו המחכה להישמע מאתו בשורות טובות מהרה, ולהתראות בכ"ט, מברכו
בשמחת החג הקדוש הבעל"ט,

שמעון שלו' בלאאמו"ר הקדוש זצללה"ה זי"ע מאמשנאו יצ"ו

⁶² כ"ק הרה"צ רבי שמעון שלו' מאמשנאו זצ"ל, אחי כ"ק אדמו"ר הרה"צ רבי יוסף מאמשנאו זצ"ל, חותן המלך
כ"ק אדמו"ר מרן רבי שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד מראדזין. מגדולי ישראל עוד מלפני המלחמה, אדמו"ר באטוואצק
שבפולין, בשנות המלחמה התגלגל וניצול דרך שנחאי שביפן, שם פעל גדולות ונצורות לרווחת יוצאי פולין וישיבת
מיר שניצולו לשנחאי והיה מראשי היהדות שם, לאחר המלחמה הגיע לאמריקה והיה עמוד האש לאלפים ובפרט
ליוצאי שנחאי ולחסידי פולין. נפטר ביום י"ט מנחם אב תשי"ד. ארונו הובא לארץ הקודש ונטמן לפי בקשתו בבית
העלמין החסידי העתיק בטבריה, ליד דודו הרה"ק רבי שמחה בונם מאוטבוצק שנפטר לפניו בשנת תרס"ז. זי"ע.

⁶³ נכתב בשנת תשי"ג, לפי תאריך הגעתו הראשונה של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל לארץ הקודש שהייתה בחודש
סיון תשי"ב.

⁶⁴ הרבי זי"ע הגיע כאמור לארץ ישראל בחודש סיון תשי"ב. באותה עת טרם הוכתר לאדמו"ר, רק נודע כרב
מסוסנובצה בפולין שבה כיהן ברבנות בין השנים תש"ה-תש"ח, ובה פעל גדולות ונצורות בדת וביהדות. משם
הגיע לחופי ארה"ב, ולכן לא נזכר במכתב בתואר 'אדמו"ר'. ההכתרה הייתה בארץ הקודש ביום כ"ט באייר תשי"ג.

⁶⁵ הרה"ח הצדיק רבי יעקב אלימלך ענגלארד זללה"ה, אחי אדמו"ר זצ"ל שניצול מן המחנות. עמד לימין אחיו
הבכור מרן אדמו"ר זצ"ל במשך כל השנים. חסיד וענו, עוסק בצדקה וחסד ולא מחזיק טיבונתא לנפשיה. לא זכה
להקים משפחה. נפטר בניו יורק ביום כ"ט שבט תשנ"ב, והובא לארה"ק, ומנוחתו בהר המנוחות בירושלים.

אגרת ברכת השנים

מאת כ"ק הרה"צ אדמו"ר מוה"ר ישראל שפירא מבלאזוב זצלה"ה

ב"ה, ברוקלין, עשי"ת

לכ"ק אהובי ידידי הרב הצדיק המפורסים בוצ"ק וכו' וכו' כקש"ת

מו"ה אברהם ישכר ענגלהארד האדמו"ר מראדזין שליט"א

יקרת מכתבו בברכת השנים השגתי, והנני בתשובה מאהבה לברך את כ"ק בברכת גמח"ט שנה טובה מבורכת ומעוטרת בכל מיני ישועות, עם הרבנית תחי' ביחד ורוב נחת מיוצ"ח, ונזכה להתראות עם כל טוב. ובטח זוכר אותנו בתפילותיו הטהורות לישועה שלימה מתוך בריאות השלימות.

כחפץ נפש ידידו עוז מכבדו ומוקירו ומצפה לישועה

ישראל בן צפורה מבלאזוב

אגרת ברכת השנים

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"צ בעל 'פני מנחם' מגור זצלה"ה

בה"י ב' נצבים תשכ"א, כ"ג אלול פעיה"ק ירושלים ת"ו

החיים והשלום וכל טוב לכבוד ש"ב הרה"צ בו"ק כו' כו'

מוהר"ר כש"ת ר' אברהם ישכר שליט"א ענגלהארד

אחד"ש כת"ר בכל הכבוד הראוי!

בזה הנני לברכו בשם אמי הרבנית ת' ובשמי בברכת מז"ט מבנו שלו שנולד לו, יה"ר שתזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט ולכט"ס, ולרוות ממנו הרבה נחת; כמו כן הנני לברכו בברכת כתיבה וחתימה טובה ושנה טובה.

אני כותב כאמור גם בשם כ' אמי הרבנית תחי', כי היא איננה בקו הבריאות, זה כמעט שנה היא חולה ל"ע על רגלה, וכמעט שלא יכולה ללכת, ואתמול עשו לה ניתוח קל בבית החולים, והשי"ת ישלח רפוא"ש במהרה בתושח"י, והיות ואינה יכולה לכתוב בעצמה ציוותה אותה לכתוב בשמה אליכם. ויה"ר שנשמע ונתבשר אך טוב (וכן כוח"ט מז"ט להרבנית תחי').

ש"ב ידידו פינחס מנחם אלטר

מעשה רב

א.

סיפר אחד מן החסידים הישישיים, מעשה ששמע בעצמו מפי הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זצ"ל, אדמו"ר מאיזביצא-חעלים (=בנו הצעיר של מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע מאיזביצא, ואחיו של מרן הגה"ק בעל "אורחות חיים" זי"ע מראדזין), אשר סיפר זאת בראש השנה בעת היותו בראדזין – וכך סיפר:

"פעם אחת בליל ראש השנה, נכנס מרן הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע בסערה לבית מדרשו, ופניו פני להבים, ועמד וקרא בזה הלשון:

"הנה הגמרא במסכת ביצה אומרת⁶⁶:

"כל מזונותיו של אדם קצובות לו מראש השנה ועד יום הכפורים! [=נוסח אחר: ועד לראש השנה] מאי קראה (=מהיכן משמע כן בכתוב)? "תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגגנו"⁶⁷ – איזה חג שבחודש מתכסה בו?? הוי אומר, זה ראש השנה! [=שהלבנה מתכסה ביום החג ואינה נראית]. ועל זה כתוב "כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב".

"ומהיכן משמע, כי תיבת "חק" שבכתוב לשון מזונותיו של אדם הוא? דכתיב⁶⁸: "וְאָכְלוּ אֶת־חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֵעָה". מר זוטרא אמר: "הַטְּרִיפְנִי לְחֶם חֶקֶי"⁶⁹! עכ"ל הגמרא.

"פירוש הדבר – טען רבנו "מי השלוח" בלהט – כי כאשר יש "חק לישראל", היינו אם יש ליהודי פרנסה, אזי "משפט לאלהי יעקב" – יכולים לבוא עמו למשפט של מעלה בראש השנה. אולם כאשר ליהודי חסרה פרנסה חלילה – נשא רבנו את קולו – הכיצד יכול השי"ת לבוא במשפט עמו "משפט לאלהי יעקב"??...

וסיים רבנו בעל "מי השלוח" זי"ע בקדשו את דבריו ומליצתו למרום, באמרו:

"ריבונו של עולם! הכן נא פרנסה ברווח לבניך, השפע על כל אחד ואחד מעמך ישראל השפעות טובות "די מחסורו אשר יחסר לו", אזי תראה בעצמך שבניך יקיימו את כל מצוותיך הקדושות, אחת מהנה לא נעדרה, וילמדו בתורתך כראוי, ומבלי ספק יעמדו אז כולם במשפט ויצאו זכאים בדין"!!...

כתום דבריו הללו, שנאמרו בסערת הנפש, נכנס רבנו בעל "מי השלוח" בחזרה לחדרו המיוחד, וסגר את הדלת אחריו.

⁶⁶ ביצה טז, א.

⁶⁷ תהלים פא, ד-ה.

⁶⁸ בראשית מז, כב.

⁶⁹ משלי ל, ח.

ב. "חג המצות" בראש השנה..

סיפור הרב מלאנטשין זצ"ל⁷⁰:

בעת שהתחיל הגאון הקדוש איש אלוקים מוהר"ר מרדכי יוסף זצוק"ל הרבי מאיזבצא זי"ע לנהל את עדתו על מבועי התורה והחסידות. היה שם איש חסיד אחד שהגיע לרבי ב"ראש השנה" כנהוג.

ונפל הרהור בליבו: למה לו לנסוע לאיזבצא ולדבק עצמו בצדיק אשר יש עליו כמה אנשים מקטרגים [כידוע מהמחלוקת שהיה אז], אולי טוב לפניו יותר שיסע לרבי שאין עליו התנגדות? אבל תיכף ומיד עלתה בו מחשבה אחרת ואמר בליבו "הלא אסור להרהר אחר רבו!" ובפרט שכמה אלפים מישראל וגדולים וקדושים דבקים בו והולכים לאורו. ועניין ה"מחלוקת" הלא הינו "בהדי כבשי דרחמנא למה לי!" [=מה לנו לעסוק בנסתרות השם], והלא עניין כזה אירע גם כן בין צדיקים קדושי עליון המפורסמים בכל תפוצות ישראל, וכי מפני זה נפל חלילה אי מי מהם מערכו הרם והקדוש?? ואין להרהר בזה כלום, כידוע לכל בר דעת.

אכן רעיוני ליבו לא שקטו ולא נחו, ושוב עלה בדעתו: זמי יאמר שהוא הרבי שלי, שאסור לי להרהר אחריו...?? וכך חלפו עליו ימי החג הקדוש ראש השנה בים של ספיקות והתלבטויות, מבלי שיוכל לשית עצות בנפשו. עד שלבסוף גמלה ההחלטה בליבו, שיעשה לעצמו סימן: במוצאי החג ייקח ברכת פרידה מהרבי, והיה אם ירגיש הרבי במחשבותיו, ידע בבירור שהוא בבחינת "הרב הדומה למלאך ה' צבאות אשר יבקשו תורה מפיו" וימשיך לנסוע אליו בתור רבי, ומכלל הן אתה שומע לאו.

וכך היה: במוצאי ראש השנה, איך שרק נכנס החסיד לברכת פרידה ודרך על מפתן בית קדשו, פתח ואמר לו הרב הקדוש בהאי לישנא:

ידע בני. כתוב בתורה הקדושה "אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר" (שמות לד יח), ותדע לך שתלמיד-חכם נקרא "חג"⁷¹, ו"מצות" הינו מלשון "מצה ומריבה" שזה מחלוקת. אומרת לנו אפוא התורה: "אֶת־חַג הַמִּצּוֹת" – אותו תלמיד-חכם שיש עליו מצות ומריבות ומחלוקת, אותו "תִּשְׁמֹר" לדבקה בו..! אמר ולא יסף..

נדהם החסיד מרוח הקודש שנגלה למול עיניו, ומיד החליט כי זהו מקומו וזה רבו, עד שנעשה "דבק בטהור" ונסע אל הרבי למשך כל ימי חייו⁷².

[בשולי הסיפור מעיר המוציא לאור, הרה"ג רבי שלמה גבריאל רוזנטל ז"ל, בזה הלשון:

'אמר המאסף, כזה שמענו מפי אדמו"ר גאון עולם וקדוש עליון איש אלוקים המפורסם בכל קצוי ארץ רבינו צדוק הכהן זצוק"ל זי"ע מלובלין. שאמר כמה פעמים על רבו

⁷⁰ הוא הגאון החסיד רבי פנחס מנחם הכהן זינגער זצ"ל מחבר הספר 'מגדים חדשים' (פיטרקוב עת"ר), שהיה חתן הגאון החסיד רבי יעקב מרדכי זילברמן זצ"ל אבד"ק בולגרייא-פולין.

⁷¹ כן מכונה ב'זוהר הקדוש' תלמיד חכם בבחינת 'שבת' ו'מועד'. ועיין בספר 'נועם מגדים', ריש פרשת קרח.

⁷² הסיפור מובא בספר 'תפארת הצדיקים' לרבי שלמה גבריאל רוזנטל ז"ל (הי"ד) מלובלין, ובספר 'דור ישרים'.

הקדוש הנ"ל מאיבצא זי"ע, שראה אצלו רוח הקודש "כמעט בתמידות". ואמר לשואליו, מה לנו לדמות אל רבינו שהיה "בעל רוח הקודש"! וסיפר "עניינים" ממנו. זאנכי הצעיר שמעתי מכ"ק אאמו"ר הרב הגאון החסיד האמיתי בנש"ק ר' מרדכי זאב זצוק"ל האבד"ק קאלביעל, ששמע מפה קדוש הרב הקדוש איש אלוקים רבי ליבלי איגר זצוקללה"ה, שמי שחושב בעצמו שיודע ומבין מה שהתחיל מורו הקדוש מאיבצא לנהל עדה בחיי מורו הקדוש מקאצק זי"ע, הינו בטעות גדול, ועל זה נאמר⁷³ "במפלא ממך אל תדרוש"! ואמר על עצמו, שהוא יודע". (=ע"כ הערת המו"ל)

ג. הכול ישתנה לטובה!..

אצל רבנו ה"אורחות חיים" נהוג היה שבני המשפחה היו נכנסים בליל ראש השנה לאחר תפלת ערבית לתוך חדרו, בכדי לברך ולהתברך מרבנו זי"ע בברכת "כתיבה וחתימה טובה". אירע פעם, שבין הנכנסים להתברך היה נער אחד, ולפתע פונה אליו רבנו זצ"ל בשאלה:

"מהי משמעות מלת "ראש" [מ"ראש השנה]?"

אותו הנער כנראה לא ניחן בחכמה יתירה, ושמא רצה להפגין ידיעותיו והשיב ללא היסוס: "ראש" – משמעותו "עשבים מרים", כפירוש רש"י על הפסוק בפרשת האזינו⁷⁴ "עֲנִבְמוּ עֲנִבְי דְרֹאֲשׁ"⁷⁵! [=שמא אז בדיוק לימד ה"מלמד" עם הילד פסוק זה]...

כמובן שמיד התעוררה המולה, אבי הילד כבש פניו בקרקע והכל החלו להתלחש ביניהם בחשש ובמורא, שכן ידוע מדברי חז"ל בנוגע לראש השנה כי "סימנא מילתא"⁷⁶, ומי יודע אפוא, מה יקרה בזאת השנה, חס וחלילה?..

הבחין רבנו ה"אורחות חיים" זי"ע בהמולה שנוצרה. בחוכמתו "תפס" את חששותיהם, ובחריפותו כי רבה "המתיק את הדינים" על אתר (=או שכן התכוון מלכתחילה לומר בשאלתו לילד), בהפטירו לעבר הקהל ובפני אבי הילד:

ינכון, אולם מה כתיב לאחריה? "ראש-השנה"! "השנה" – הינו מלשון "שינוי"; הילד אמר אפוא "דבר חכמה", שכל המרורים שאכלנו בשנה שעברה, בשנה הזאת הכול "ישתנה" לטובה אי"ה, ויומתק לטובה ולברכה!..

תחושת רווחה פשטה בקהל הנוכחים, וכולם איחלו איש לרעהו "שנה טובה" – מתוך ציפייה לקיום ברכתו של צדיק...

(דוד ישרים')

⁷³ ראה: חגיגה יג, א.

⁷⁴ דברים לב, לב.

⁷⁵ פירש רש"י: 'רוש' – עשב מר.

⁷⁶ הוריות יב, א.

ד. "כאן זה ראש השנה, שם זה פורים..."

סיפר הרה"ח ר' פנינע לוינ ז"ל (=בן אחותו של הרבי בעל 'אמרי אמת' זצוק"ל מגור):

"נהירנא, מראשית ימי מלחמת העולם הראשונה, בחודש אלול תרע"ה, שלמדנו שיעור אצל הרבי בניו וקרובי המשפחה, ואני בתוכם, באכסנייתו הארעית בוורשה אצל הנגיד ר' משה חיים פרומן ע"ה, והצטרף אלינו לשיעור גם החסיד הישיש רבי הירש פֿר מגִנְוויִשׁוּב (ושם משפחתו 'בראנשפיגל' מחסידי 'איזביצא-ראדזין'), שהיה אחד המלמדים של ה'אמרי אמת' בילדותו. רבי הירש פֿר היה אז כבן תשעים שנה, ובא ביום ההוא באופן מיוחד מגניווישׁוּב לוורשה, כדי להשתתף בשמחת נישואי כ"ק מרן אדמו"ר בעל הלב שמחה (שליט"א) זצוק"ל.

סיפר ה'בית ישראל' זיע"א, שהרבי זצ"ל עמד אז בשיעור במסכת ראש השנה (דף כ"ו ע"ב) ושם הזכירו כמה וכמה דברים דלא הוי ידעי רבנן, מאי 'לסירוגין' מאי 'יִטְאָטְאִיתִיָּהּ בְּמִטְאָטְאִי הַשְּׂמִד' (ישעיה יד כג) ומאי 'הַשְּׂלִיךְ עֲלֵהּ יְהִבְךָ' (תהלים נה כג). כיוון שהשלים את הקטע הנזכר עד גמירא, עשה רבי הירש פֿר סימן שברצונו להגיד דבר מה. ורבנו זצ"ל הפסיק ונתן לו לומר את דברו.

פתח ושאל:

'למה במסכת מגילה (דף י"ח ע"א) כשמונה והולך אותם דברים דלא הוי ידעי רבנן, הזכירו את המעשה של "יִטְאָטְאִיתִיָּהּ בְּמִטְאָטְאִי הַשְּׂמִד" בסוף, ואלו כאן במסכת ראש השנה נזכר לאחרונה המעשה עם 'הַשְּׂלִיךְ עֲלֵהּ יְהִבְךָ'??

הבין הרבי שברצונו גם להשמיע תירוץ, ופנה אליו באמרו 'נו'?? כאומר 'מה ההסבר בזה? ורבי הירש בר המשיך וחזר משמו של הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זצ"ל, שהגיד בלשון זו:

"דאָ אַיז 'ראש השנה', דאָרט אַיז 'פורים'!"

כלומר, פה ושם הגמרא מסיימת 'מעניינא דיומא', ובפורים עניינא דיומא הוא 'מחיית עמלק' דהיינו יִטְאָטְאִיתִיָּהּ בְּמִטְאָטְאִי הַשְּׂמִד' ולכן מסיימת הגמרא בו, בעוד שבראש השנה הוא 'יומא דדינא' ולכן הגמרא מסיימת 'הַשְּׂלִיךְ עֲלֵהּ יְהִבְךָ'!

רבנו הלב שמחה שאף הוא סיפר זאת לימים, העיר כי מן הסתם שמע זאת רבי הירש פֿר מפיו של הרבי מאיזביצא בעצמו.

(ראש גולת אריאל' חלק א, עמ' לה; וראו עוד 'אור זרוע לצדיק' ח"א, עמ' רסו)

נב. יש להעיר, כי 'תורה' זו מובאת גם כן בספרו של רבנו בעל 'מי השלוח' חלק ראשון, במסכת ראש השנה בסוף ד"ה 'מאי משמע דהאי יובל' – שכתב וזה לשונו:

"והנה במסכת מגילה נזכרו גם כן איזה דברים מעניין הזה, אך שם הוא הסיום יִטְאָטְאִיתִיָּהּ בְּמִטְאָטְאִי הַשְּׂמִד'. כי שם מיירי במחיית עמלק, ושם הוא העיקר יִטְאָטְאִיתִיָּהּ וכו' השמד'. וכאן במסכת ראש השנה העיקר להשליך על ה' יְהִבְךָ ע"כ. ובמסכת מגילה (יח.) מוסיף רבנו זכר"ה הסיום לא הוי ידעי רבנן מאי הַשְּׂלִיךְ עֲלֵהּ יְהִבְךָ, היינו איזה מידה היא שמצמיח ישועה בלא זכות נגד מדת הדין, עד דאמר ליה ההוא טעיא שקולא יְהִבְךָ ושדי אגמלאי.. ורומז לרב חסד'.

וּבְשׁוֹפָר גָּדוֹל יִתְקַע ...

שְׁתַּחֲדֵשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה !

לְשָׁנָה טוֹבָה נִפְתַּח וְנִחַתְתֶּם, לְאֵלֶּתֶר לְחַיִּים טוֹבִים !

הַיּוֹם תֵּאֱמָצְנוּ,

הַיּוֹם תִּבְרַכְנוּ,

הַיּוֹם תִּגְדְּלוּנוּ,

הַיּוֹם תִּדְרֹשְׁנוּ לְטוֹבָה!

אָמֵן!!